

اولو تائيرينين آدى ايله

ردا كسييا هئيتى : عليرضا صرافى _ محمد عليپور مقدم

كاظم عباسى _ احد فرهمندى

قراقيست : وحيد دولتساھى

www.azelbilimi.com

E-mail: info@azelbilimi.com

آذربايجان ال بىلىمى درگى نىن آيلىق ايچ بوتنى
اردىبهشت (گولن آى) ۱۳۹۱
قىرخ بيرىنجى ساىى

ايچينده كيلر

شبيسترلى حسين پهلوانين حيدرآباد سفرى / عبدالعلى مجازى / ۲

اورميه فولكلوروندان بير نئچه اؤرنك / عليرضا صرافى / ۱۸

آذربايجان ديلينده دئيمم لر / دوكتور ميرهدايت حصارى / ۲۴

زنگاندا «آل آروادى» حاقدان ياغين اولان بير نئچه روايت / محمدرزاقى / ۲۹

اورميه يئمكلر يندن: «گۆزله مه» / وجيهه فكور / ۳۲

اييه (هيق) كندينده چيلله گۆتورمه دبلىرى / فاطمه پرىنان / ۳۳

آننهم و من (۶) / سوسن نواده يرزى / ۳۴

«آننهم و من (۶)» يازيسيندا گئدن بعضى تبرىز آغزى سۆزلر و دئيمملر / آلب ارسلان صرافى / ۴۶

زنگاندا يئددىنجى آشيقلار بايرامى / ۴۹

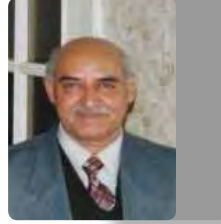
ايراندا آشيقلىق گلنگى / محمدرزاقى / ۵۰

شبيستري حسين پهلوئين حيدر آباد سفرى

عبدالعلى مجازى (آسلان)

۱۳۸۹/۳/۲۵ شمسى

mucazi@yahoo.com

.....

بو مقاله ۲۰۱۰- جو ميلادى ايل آذربايجان جمهوريتينده كنجيريلن ۶- جى اولوسلار آراسى فولكلور سمپوزيومونا تقديم ائتمك اوچون حاضيرلائيپ.

شبيستري حسين پهلوئين داستانى شاه عباس زمانى نين ائپيك و قهرمانلىق داستانلاريندان بيرى دير كى بوتونلوكله يازيلارسا، يوز اللى صفحه يه قدر اولار، بورادا من بو داستاندا بير ايكي منزىلىنى مختصرجه تقديم انديرم. داستانين قايناغينا گلديكده شبيستر ماحاليندان ائشيتديكلريمه ساين سروس قمرى نين چيخارديغى «كليات كتاب تاريخى حسين كرد شبيستري» كيتابيندان قايناقلانميشام.

.....

اما راويان اخبار، ناقلان آثار، طوطيان شگرشكن و شيرين بيان و نغمه سرايان شاخسار
آلاهيى حمد و ثنا سيندان سونرا بئله روايت ائديبلر:

بيرى وار ايدى، بيرى يوخ ايدى

بيرى آج ايدى، بيرى توخ ايدى

شاه عباس زمانيندا شبيستردى حسين آديندا بير پهلووان وار ايدى، اونون آنادان اولاندان، پهلوونلىق چاغلارينا قدر بنده عرض ائيله ييم، ائشيدنلرين ساغليغينا...

شبيستري كورد حسين، شاه عباس زمانى نين پهلوونلاريندان بيريدير، شبيستردى آنادان اولوب، بويا- باشا چاتاندان سونرا، شبيستردى چوانچى ليق ائديردى.

بير گون قويونلارى تبريزه آپاراندا، تبريزده ايكي نفر يول كسنه راستلاشير، بير آز دئيش- ساواشدان سونرا، اونلارين هر بيرينين باشيندان بير يوموروق وورور، اونلار در حال اولورلر. بو حالدا قويونلارين بييه سى تبريزلى دويمه چى مسيح (تبريزين حاكيمي) اورايا يئتيشيب، بو اوضاعى گورور.

سوزون ان قيسساسى بو دوركى، تبريزلى سردار مسيح دويمه چى، حسين كوردو

۲

شبيستري

۱۳۸۹
۳
۲۵

قورخماز ، لایق بیر پهلوان بیلیر، اونو تبریزده بارگاهه آپاریر، حسینیه حربی تعلیم، حربی پالتار، قیلینج ، یارق وئریب کورد حسینیه ، حسین پهلوان آدلاندیریر .

اوزماندا شاه عباس، پایتختی اصفهاندا اولوردو. بوندان سونرا حسین اوزو بیر غیرتلی پهلوان اولور، هر هارادا بیر طولوم اولاندا، درحال اورادا تاپیلیب او طولمکاردان، مظلوملارین انتقامین آلیر. بوندان سونرا چوخلو حادثه لرله اوز به اوز اولور.

بو داستاين باشلانیشی بئله دیر: ایکی اوزبک سرداری (پهلوانی) هر بیر قیرخ نفر قوچو ایله اوزبک پادشاهی نین امری ایله گلیرلر ایراندا شاه عباسی تختدن سالیب، اونون باشینی تحفه آپارالار. اونلارین بیر «بیرازخان»، بیر ده «اخترخان» ایدی.

بیرازخان تبریزه ، اخترخان ایسه اصفهاندا گئدیر. بونلارین نه اتندیکلری ایله چوخ ایشیمیز یوخدور، آما حسینین پهلوانلیغی بونلارلا باشلانیر.

بیرازخان تبریزده قان تؤکوردو، خزانه لری تالاییردی آما کیمسه اونا حریف اولایلمیردی.

حسین پهلوان اوزو تکجه بیرازخانین قوچولارینی، اوزونو اولدوروب تالادیغی شیلری ده گتیریر اوز اوستاسی دویمه چی مسیحه وئریر، ولایتی امن- امانلیغا چیخاریب، اوزو اصفهاندا ساری یولا دوشور.

حسین پهلوان اصفهاندا گئندنه چوخلو حادثه لرله اوز به اوز اولور، آنجاق اصفهاندا بیر کاروانسارادا بیر اوتاق توتور، گونوزلر درویش پالتاریندا دولانیر، شهرین احوالاتیندان، گئندیشاتیندان خبردار اولور.

حسین گؤرور، او ایکی اوزبکدن بیر اصفهاندا گلیب، گئجه لر گئدیر اصفهاندا تالایب شاه عباسدان باج - خراج ایسته بیر . قاباغینا چیخانی دا اولدورور. شاه عباسین دا اونون برابرینه چیخارتمالی بیر پهلوانی یوخدور.

حسین پهلوان گئجه لر درویش پالتاریندا گئدیر اخترخانین دا قوچولارینی، اوزونو اولدورور، شاه عباسدان آلان قیزیل لاری شاه عباسا گؤندیریر. اوزو ده بئله آدلاندیریر کی «بیر غریبه درویش پالتاریندا بونلاری اولدوروبدور».

بیر گون پولو قورتاریر، پول تاپا بیلیمیر، گئدیر شاه عباسین بارگاهینا کمند آتیر، دامدان دوشور، خزانه دن چوخلو قیزیل بیر ده پادشاهین بارعامدا گئین پالتارینی زور ایله خزانه داردان آلیر گئدیر.

سحر چاغی شاهها خبر یتیشیرکی، نه اوتوروبسان خزانه دن قیزیل، پالتارلاری آپاریبلار. شاه عباس ایکی یوز قوشون مأمور اندیرکی، بو اوغرو هر کیمسه دیر تاپیب حضورونا گتیره لر.

حسین پهلوان گؤرور بو آداملار اوز هموطنلری، همدینلری دیرلر، بونلاری اولدوره

یلمز، مصلحت گزورورکی، شاه عباسین پالتارینی قارداشلیغی یوسف ایله شاه عباسا قایتارسین. بیر مکتوبدا یازیر، «من دویمه چی مسیحین دست پرورده سی حسینم، تکجه هندوستاندا، جهان آباد شهرینده شاهلیق ائدن اکبر شاهدان یئددی ایلین، وئرگی سینی آلیب شاه عباسا گتیرمگه گئدیرم.» نامه نی شاها یوللایر.

حسین پهلوان یولا دوشوب اصفهانان، شیرازدان، کیرماندان هابئله لوت کویر یولو ایله هامون دنیزین یانیندا کئچیب، حیدرآباد شهرینه گئدیر.

حسین حیدرآبادا گئدنه قدر نئجه _ نئجه حادثه لر باش وئریر کی اونلاردان واز کئچیریک، آنجاق حسین کیرماندان یولا دوشنده بیر کاروان ایله تانیش اولور، اونلار ایله یول گئدیرلر، هامون دریاچه سیندن کئچنده، حسین خسته لیب، هوشدان گئدیر، کاروانچیلار حسینی دنیزین کناریندا قویورلار، اونون یانیندا آتی ایله خورجونون یثره میخلاییرلار، گئدیرلر.

بونندان سونرا بهزاد آدیندا بیر نفر «بهزاد اؤزبک قوشونون باشچیسیدیر. یثری گلدیکده اونون یول کسب، اوغرولوق ائتمه سیندن، اولوموندن سؤز آچیلماق.» گلیب بوردان کئچنده، حسین پهلوانی هوشدان گتیمیش گورور. بهزاد حسینین آتینی، قیزیلارینی، قیلینجین بیر ده حربی پالتارلارینی گؤتوروب، گئدیر.

حسین بیر زامان گؤزون آچیر گزورور لوت دور، هئچ نه یی قالمیر، ایکی الی اولور بیر باشی.

بو وضعیتده بیر کاروان اورادان کئچنده، حسین اونلارلا سلاملاشیر. کاروان صاحبی سوروشور:

— سن کیمن؟ هاردان گلیب، هارا گئدیرسن؟
 دئیر:

— من حسینم، حیدرآبادا گئدیرم، اورادان دا جهان آباد شهرینده اکبر شاهدان وئرگی آلمایا گئده جم.

کاروانچی دئیر:

— ائله بیر محاربه یه گئدن آدام، بس نه اوچون بئله لوت گئدیر؟

حسین ماجرانی سؤیله ییر. کاروانچی اونا یئمک، ایچمک وئریب اؤزو ایله حیدرآبادا آپاریر.

اصلی داستان دا بورادان باشلانیر.

حسین حیدرآباددا دولانیردی، بیر یئمک خانا گورور، اونون قانشاریندا چوخ

دوروب باخیردی. یئمک خاناجی سوروشور:

– نئیه بئله چوخ باخیرسان؟

حسین پهلوان دئییر:

– چوخ آجام، پولوم دا یوخدور.

یئمک خاناجی حسینی ایشه توتماق، حسین ده ایشله مگه سؤز وئریرلر. یئمک خاناجی

بیر دؤورو پیلوو وئریر، ایکی دؤورو، اوچ دؤورو پیلوو وئریر، دئییر:

– دؤیدونمو؟

حسین دئییر:

– داها اوتانیرام بوندان آرتیق یییم.

بئله لیکله حسین حیدرآباد دا آشیز ایشله ییر. بیر گون یئمک خانانین قاباغیندا دوروب،

باخاندا، گورور، چوخلو آدام بیر یئره بیغیشیلار. حسین سوروشور:

– سیزلر کیملر دئسیز، نه ایسته ییر سینیز؟

دئییرلر:

– بیز دؤرد یوز نفر امیرالمؤمنین شیعه سی، تاجیریک، ایسته ییریک بو بار گاهی

گورک، قویمورلار.

حسین پهلوان دئییر:

– منه بیر آز پول وئرین، من یولوبنان قاپیلاری آچیم.

هامی پول وئریرلر، حسین پهلوان گلیر، بار گاهین قاپیچسی ایچری قویمور. قاپیچی

ناجاجی قووزاییرکی، حسینی وورسون، حسین پهلوان، قاپیچی نین بیلگینی توتوب، ائله

سیخیرکی، ناجاق الیندن دوشور، بیر یوموروق تپه سیندن وورور، قاپیچی یئره یاپیشیر.

بو بار گاهین یئددی قاپیسینی دا او سایاق آچیب تاجیرلر دئییر: بویورون گنلین ایچری،

اؤز ده اونلار ایله ایچری گیریر.

حسین بار گاهین حیطینده دوروب باخیردی گورورکلاه فیرنگی ده (کؤشک

ده) بیر نفر اؤزبک پالتاریندا، باشدان آیاغا پولاد، قیزیل گئینیب، بیر آیاغین قیزیل

کریچ اوسته او بیرری آیاغینی ایسه یئره قویوب، دایانیب دیر. بیر نفر ده باشیندا اون

ایکی کونگره لی محمل بؤرک له دؤرد شاهلیق قوبه سی چینینده، باشدان آیاغا قیزیل

جواهره بورونموش، اوتوروبدور.

حسین پهلوان بیر اؤزبکدن سوروشور:

– بو اوتوران کیمدیر؟

نهایت عبدالله قطب شاه. اوغلو ابراهیمی میدانا گۆرندرمک اوچون اونون بونونا بیر آغ پارچا سالیر.^۶

داها ایش بورا یئتیشنده حسین پهلوان دۆزنامه ییب آشپز پالتاریندا قاباغا گلیب، شاهین قاباغیندا تعظیم اندیب، شاها دئییر:

— منیم ده بیر عرضیم واردیر، منه ده بیر قیلینج وئرن، گئدیم فیل گۆزو اۆلدوروم.
قطب شاه دئدی:

— ایش او مرحله دن کئچیب، گئدرسن، سنی ده اۆلدورر، بو قدر سردارلارین یانیندا
سنین الندن نه گله جک.

حسین پهلوان دئییر:

— ایسته بیرم جانیمی سنین اوغلون یولوندا قوربان وئرم، بیرده فیل گۆز طالبی بو
سایاق رجز اوخوماغینا گۆره ادب ائدم.

شاه دئییر:

— ای بئچارا، سن هارا، بو گجر هارا.

حسین دئییر:

— منده دین، اۆلکه تعصوبو وار، ایندی بورادا غیرت لازیمدیر. بیر نفر آیری
اۆلکه دن بیزیم تورپاغیمیزا گله منیم قارداشلاریمی اۆلدوره، بیزه ده حربه— زوربا دئییه،
من ساکیت اوتورا بیللمرم، یا گرک اۆلم، یا دا بو نامردین جانینی آلام، هر کیمسه نین
غیرتی وارسا گوجو چاتانا قدر، بونون جوابینی وئرمه لیدیر، ایندی من بو وطن دوشمنینی
اۆلدورمه لیم.

عبدالله قطب شاه اوزون غلاملارا توتوب بویویور:

— بونا بیر قیلینج وئرن.

بیر قیلینج وئریرلر، حسین النده سیندیریر. بیرینی ده وئریرلر، اؤنو دا سیندیریر، سؤنرا
دئییر:

— او ابراهیمین النده اۆلان قیلینجی منه وئرن.

او قیلینجی حسین پهلوانا وئریرلر، حسین پهلوان آشپز پالتاریندا، قیلینجی حمایل
اندیب، میدانا گیریر، فیل گۆز طالب سؤروشور:

— آدین ندیر؟

دئییر:

— من تبریزی دویمه چی مسیحین دست پرورده سی، شیبسترلی حسینم، بیرازخانی،

اخترخانی دا من اۆلدورموشم، سۆزون وارسا بویور.

فیل گۆز دئییر:

_ یاخشی گلیسن، سنی گۆیلردە آختاریدیم، ایندی یئردە الیمە دوشوبسن، آل قیلینجی گلدی.

حسین پهلوان اونون جواپین وئیر. قیلینجلار بیر، بیرینه دَیب شاققا_ شاق دؤیوشورلر، بو چاخا_ چاخدا، حسین فرصتدن فایدالانیب چیغیریر:

_ آی قلم _ قلم!

فیل گۆز طالین بیر آن ایستە بیر گۆرسون قلم ندیر، حسین پهلوان او ظالمین بؤیروندن ائله بیر قیلینج وورور کی، ایکی بؤلونور.

عبدالله قطب شاه دوروب، اوچ دفعه آلاها سجده ائدیپ دئییر:

_ صدق یا رسول الله.

بو حالدا فیل گۆزون قیرخ نفر اۆزبک سردارلاری حسین بن اوستونه تۆکولدولر، حسین پهلوان اونلارین اوتوز دوققوزونون هر بیرینه بیر قیلینج ووروب آرادان ایکی بؤلودو، بیرینین ده بیر قولاغینی کسپ، اکبرشاه گۆندریپ دئدی:

_ گندرسن اکبر شاه دئرسن، حسین آشپز فیل گۆز طالینی اوتوز دوققوز سرداری ایله اۆلدوردو، اۆزوده گلیر یئددی ایلین وئرگی سین سندن آلیب شاه عباسا گۆندرسین، اولماسا سنین جانینی آلاجاق.

ائله کی، حسین پهلوان ایشی قورتاردی، فیل گۆزون تامام مال_ دولتین، حربی وسایلین ییغیب شاهها تحویل وئردی، عبدالله قطب شاه، حسین حاماما گۆندریپ، لایقینجه مخمل پالتار گئیندیریپ، بیر قزاقی بۆرک باشینا قۇیدو. سونرا حسین قیلینج، قالدان بیر ده حربی پالتاری وئردی. حسین پهلوان باشدان گئینیب آیاقدان قیفیل لاندی، آیاقدان گئینیب باشدان قیفیل لاندی، قطب شاهین یوللادیغی آتی مینیب بارگاهه یوللاندى. حسین عزت، احترام ایله قارشیلادیلار، آندان ائنیب بارگاهه کئچدی، شاه اونو اۆز یانیندا ایلشدریب، بویوردو:

_ ای پهلوان بیزی کیچیکلیگه قبول ائله!

حسین دئدی:

_ هر کس گرک اۆز حدینی تانییا، سن شاهسان من ده حسین کوردم، نهایت عبدالله قطب شاه قارداشلیق الینی حسینه وئریپ سؤیلهدی:

_ سنین محبتین منیم اورگیمده یئر توتوبدور، ایندی من سنه یئددی شئی وئیرم،

اۇنلارى قبول ائيله.

حسین سۇرۇشودۇ:

_ اونلار ندیر، قیمتلىرى نئچه دیر؟

قطب شاه دئدى:

_ اول بو شمشیرله بازوبندین قیمتى اون سککیز مین تومن دیر.

سۇنرا اشاره ائيله دی قیرقى تاىی مرکبى گتیر دیلر، عبدالله قطب شاه دئدى:

_ حسین پهلوان، بو آتین ایسته یه نی چۇخدور، تامام شاهلار بو آت اوچون من ایله

دوشمن اولوبلار، بو آتدان اۇترى اکبر شاه ابن همایون جهان آباددان بو فیل گۇز طالبی

قوشونو ایله بورایا گۇنדרمیشدی، بیر دۇنه ده بو قیرقى تاىی نی توتماق اوچون محاربه ده

منیم آتامی اۇلدور و بولر.

حسین دئدى:

_ اگر آلاھ ایسترسه، سنین آتانین دا انتقامین اکبر شاهدان آلام.

اوتورموشدولار، حسینین اورگی جۇشودۇ، دوردو آیاغا، شاه سۇرۇشودۇ:

_ هارا دوردون؟

حسین دئدى:

_ بورا گلیمیشم، گندهم جهان آباد دا اکبر شاهدان وئرمه دیگی یئددی ایلین

وئرگیسنی آلیب شاه عباسا آپارام.

عبدالله قطب شاه سۇرۇشودۇ:

_ بو جور بیر پهلوانین بس نییه آتی، قیلینجی، پولو یۇخدور؟

حسین دئدى:

_ آی قارداش منیم آتیم، سیلاحیم، پولوم وار ایدی، هامون دنیزی کناریندا خسته

دوشدوم یول کسنلر آپاردیلار.

حسین ایندییه قدر باشینا گلن قضا _ قدری قطب شاها تعریفله بیر. قطب شاه بیر نفر

بهیار آدیندا عیاری حسینه باغیشلایب تاپشیریر:

_ هر زامانا قدر حسینین لازمی اولورسان، اونون خدمتینده اولاجاقسان...

عبدالله شاه بیر گون حسینه دئیر:

_ بوگون بیر شیکارا چیخاق.

حسین قبول اندیب چۇله چیخیرلار، بیر قدر یول گئندن سۇنرا اوچ یولون آیریحیندا

بىر يازى گۆرۈرلەر، حسين اۇخويوب گۆرۈر يازىبلار:

— آى بورادان كىچىن، سول طرفە گىتتە، اوز به اوزه ده گىندەسن نامعلوم، آما ساغا گىندەسن ايشىن راست گلر.

حسین سورشور:

— بو سول طرفىن خطرى نه دير؟

قطب شاه دئىير:

او طرفده بهزاد آدىندا بىر اۋزىك وار، اونون قوشونو دا وار، يول كىسن دير، كىمسە اورادان كىچرسە، اونو سويار، اۋلدورر.

حسین پهلوان بهيار عياري اۋزو ايله گۆتوروب، شاهدان وداعلاشيب سول طرفە گىتتى. يولدا بهيار عيارا دئدى:

— سن بىر آز يىشىن گل، من بو قىرقى تاي آتى بىر آز چاپىم، گۆروم نىجه گىندىر. حسين آياقلارنى آتىن بىلىنە سىخاندا، آت ايلدىرىم كىمى آرادان چىخدى، حسين بو فىكىردە ايدى كى اۆلمويا بهيار داليدا قالا. باخدى گۆردو بهيار بوندان بىر آغاچ قاباغدا گىندىر.

او گون آخشاما قدر يول گىتدىلەر، بىر بولاغ باشىندا گىنجهنى سحر ائدىب، سحر يولا دوشدولر، بىر آزدا گىندىن سونرا، بىر آدايا يىتىشىدىلەر، باخىب گۆردولر قاباغدا بىر قوشون واردىر.

حسین دقتله باخىب، گۆردو، بونون قىلىنچى، آتى، خورجىنى بوردادىر. حسين بهيارا دئدى:

— يقىن كى، بهزادىن يىرى بورادىر.

بهيار سورشودو:

— ايندى نه ايش گۆرۈرسن؟

حسین دئدى:

— بو بهزادى توتماقدان ساواى آيرى چاره مېز بوخدور.

بىر آز گىتدىلەر بىر چادىردا بىر اۋزىك اوتورموشدو، حسين سورشودو:

— بورا كىمىندىر؟

اۋزىك دئدى:

— بو قوشون بهزادىن دى.

حسین دئدى:

— بو شئیرلر منیمدیلر.

اؤزبک دئدی:

— نه بیلیرسن ستیندیلر؟

حسین دئدی:

— بو قیلینجین وزنی یوز باتماندیر، بو گئیمین (زرهین) وزنی اون سککیز باتماندیر،
اؤ شئیرکی، آپارمیشدیلار هامی سینی دئییب، آتینی دانیشان وئردی.

اؤزبک دئدی:

— اگر ایسته ییرسن ساغ قالاسان، بهزاد گلینجه بورادان گئت!

حسین دئدی:

— شئیریمین هامی سینی وئرمه سز بوردان گئدن دئیلم، یا دا گرک هامینیزی
اؤلدورم.

بو حالدا قیرخ اؤزبک سردارلاری قیلینجا ال آتاندا، حسین پهلوان دا، قیلینجینی
سیریب، نعره چکدی، قیرخ اؤزبگی قاریشقا کیمی داغیتدی، حسین اؤزبکلری بیر—
بیر اؤلدورنده، بهیار ایکی— ایکی اؤلدوروردو، قوشونون ایچینده بیر غوغا دوشدو کی،
گل گوره سن.

بو زامان بهزاد شیکاردان گلدی، گؤردو عجب غوغادی، بهزاد یاخینا گلدی
اؤزبکلره سسله نیب، دئدی:

— ال ساخلا یین، گؤروم نه خبردیر.

بهزاد حسین پهلوانا دئدی:

— یاخشى اود سالیسان، سن کیمسن، نه ایسته ییرسن؟

حسین دئدی:

— ای حرامزادا، قوشون گتیریب منیم اؤلکه می تالاییرسان، دانیشانی دا اؤلدورورسن،
منیم شئیریمی ده اوغرولا ییسان، اونلاری وئر، بو اؤلکه دن ده ایتیل گئت، داها بیر
شئی ایسته میرم.

ایش گورشه چکدی، حسین ایله بهزاد توتوشدولار، حسین پهلوان بهزادی آلیب
باشینا، ایسته دی یئر وورسون، بهزاد حیله ائله دی:

— ای پهلوان، ایندی کی، سن منه گوج گلدین، ایندی من مسلمان اولورام، حسین
درحال اونو باغیشلادی، بهیار دئدی:

— بو ظالیمی اؤلدور، اونون شریندن قورتاراق.

وئرندن سونرا، دولانا_ دولانا گئتدی شراب کوپلرینین باشینا، کوپلرین هامی سی نین ایچینه داوا تۆکۆب شرابلاری پایلادی، بهزاد ایله قوشونون هامی سی شراب ایچیب هوشدان گئتدیلهر.

بهیار بیر آندا دوروب بهزادین جییندن آچاری چیخاریب ساندیقى آچدی، حسینى ساندىقدان چیخارتدی، حسین بهزادین ال_ قولون زنجیره ییب اؤز اشیا لارینی ییغدیلهر، سونرا باشلادیلهر او قوشونون باشلارینی کسدیلهر، یالنیز بهزاد ایله قیرخ نفر اؤزبکی زنجیره ییب ساخلادیلهر.

حسین بهیارا دئدی:

_ سن گئت قیرقی تای آتی گتیر!

بهیار نیل کیمی گئتدی سحره یاخین آتی گتیردی.

آمما نقل ائدک او قیرخ نفر اؤزبکدن، ائله کی، سحر نیلی اؤنلارین بورونلارینا دیدی، هوشه گلدیلهر، اؤز لرینی زنجیره گوردولهر.

بهزاد باخدی گوردو، حسین اشیا لاری ییغیر، قوشونون دا بوتونونون باشلاری کسلیبیدیر. بیرده باخدی گوردو قیرقی تای آتی گتیرن او آدم، هامان دونن گنجه اونلارا شراب وئرن قادیندیر. دوشوندوکی او ایش بونون ایشی دیر.

حسین پهلو ان گلدی بهزادین اوستونه، دئدی:

_ ای حرامزاده، نئجه سن ایندی سنی اؤلدوروم؟

حیله باز بهزاد دئدی:

_ منی نئله الی باغلی اؤلدورسن، بیر ایش گورمه ییسن، منیم اللریمی آچ، سونرا گورشک اوندان منی اؤلدورسن اؤلدور.

حسین در حال بهزادین اللرینی آچدی، بهزاد قیلینجینی گؤتوروب، حسین پهلو ان ایله مبارزه یه باشلادی، بیر آز چاخا_ چاخذان سونرا حسین پهلو ان بیر قیلینج بهزادین باشیندان ائله ووردوکی، باشیندان یاریب، قیچلاریندان چیخدی.

حسین اوز دؤندردی او قیرخ نفر اؤزبگه دئدی:

_ سیز نه دئییر سینیز؟ سیزی ده بو جور اؤلدوروم، یوخسا مسلمان اولورسونوز.

اونلار دئدیلهر:

_ ایندی کی آلا له سنی او ساندىقدان نجات وئردی، بیز ده دؤنوب مسلمان اولوروق.

حسین پهلو ان، چادیرلاری، حربی وسایل هر نه وارایدی، قاتیرلارا چاتدیریب، بهیار عیار ایله مسلمان اولموش او قیرخ اؤزبگی ده یانینا آلیب، حیدرآباددا عبدالله قطب

شاهين بار گاهينا يۇلا دوشدولر. حيدرآبادا ياخيلاشاندا شاها خبر وئرديلر، شاه سردارلارى ايله آتامينب حسين پشوازيना گلدی، شاه احوالاتی سوروشدو. حسين ده ايشلرين نئجه اولدوغونو سؤيلهدى، بارگاهه يئتيشديلر، اؤتوردولار، حسين اساس و اشيانى شاها تحویل وئردى، شاه باخدى گۆردو، حسين اينينده شاه وئرن پالتار ايله قيلينچ يوخدور، سوروشدو:

— بس پالتارلار لا قيلينچ نه اولدو؟

حسين دئدى:

— بونلار اؤز قيلينچيم لا پالتاريم دير، بهزاددان آلميشام ، سيز وئرنلر خورجوندا ديرلار.

عبدالله قطب شاه الين سالدى حسين بؤينونا قوجاقلادى، دئدى:

— حسين، سن منيم آتامين دا قصاصيني آلدين.

حسين دئدى:

— هله هاراسى دير، گنديب اكبر شاهين اؤزوندن ده قصاص آلاجاغام. ايندى اتشيدين او قولاغى كسيلميش اؤزبكدن كى اؤزونو يئتيرير جهان آباد دا اكبر شاهين بار گاهينا، اكبر شاها عرض ائله يير:

— من فيل گۆز طالب ايله حيدرآبادا گئتميشديم.

اكبر شاه سوروشور:

— ايش نئجه اولدو؟

قولاغى كسيك دئير:

— فيل گۆز طالب نئجه گون رجز باشلادى ، ميدان اوخودو، كيمسه اوْنا حريف يۇخ ايدى، بير گون بير آشير كيشى ميدانا گيريب، قطب شاهين اوغلو ابراهيمين قيلينچيني آليب، شاهين حضوروندا فيل گۆزو ايكي بۇلدو، اؤتوز دوققوز نفر ده بيزلردن اولدوردو، منيم ده قولاغىمى كسيب دئدى سنه خبر وئريم كى، سؤنرا گله جك سندن دالى دوشموش يئددى ايل ليك وئرگى آليب شاه عباسا اپاراجاق. اكبر شاه بو سؤزو اتشيدن كيمي غش ائديب، هوشدن گئدير. ارقش پهلوان اؤنون بورنونو بنؤشه ياغى تو كور، ائله كى هوشه گلير، قيلينچى چكيب، او بئچارانى اؤلدورور:

— ايندى كى، اؤتوز دوققوزو قيريليب، بو دا قالماسين كى قوشونون هامى سى

ياريشا حاضير اولدو.

ماليك دئدى:

— من حسين آشپزی ايسته بيرم، سن كيمنس؟

حسين پهلوان دئدى:

— من تبريزلى دويمه چي مسيحين دست پرورده سي، شيبسترلى كورد حسينم، حسين آشپز دا ائله منم، فيل گوزو، بهزادي دا من اولدورموشم، گل ميشم اكبر شاهدان يئددى ايل ليك وئرگي آلام، ايندى كي، تانيدين، هر نه سوزون وار بويور. دؤيوش باشلاندى، چاخا— چاخ سسيندن قولاق توتولوردو، نهايت حسين پهلوان يا على دئيب، بير قيلينج مالكين باشندان ائله ووردو كي، ماليك ايكي بؤلوندو، عبدالله قطب شاه يئنه ده اوچ دؤنه آلاها سجده ائديب، احسن— احسن سسي گؤيلره قووزاندى.

مالكين قيرخ اوزبگي، حسينين دؤوره سين توتدولار، حسين شير كي مي اونلارين جانينه دوشوب، اوتوز دوققوزونو اولدوردو، بيرينين ده قولاغيني كسيب يولا سالدى و دئدى:

— جهان آبادين شاهي اكبر شاها و اونون نوچه سي ارقشه دئنه، حسين آشپز دئيبير سنين ده باشيني قيرخماغا گليرم.

بو ساواشدان سونرا حسين پهلوان، فيل زور مالكين هر نه يي وارايدى آلدى، ييغدى، عبدالله قطب شاها وئردى، ايكي سي قول بويون اولوب و داعلاشديلار. عبدالله حسينه دئدى:

— ايندى گنديرسن سه، نئچه نفر مبارز سردار ايسته بيرسن آپار.

حسين دئدى:

— يالنيز بهيار عياري منه وئرسه نيز، بسدير.

بئله ليكله شيبسترلى كورد حسين حيدرآباددان جهان آبادا حركت ائديب، يئددى ايل ليك وئرگي آماغا حاضيرلاشدى...

آرتيرمالار:

۱_ شيسترده كورد يوخدور، بو كلمه فارس ديلينده گرد يعنى پهلوان و تورك ديلينده قورد يعنى زرننگ و آرخاسى يثره ديمه ين آدم، سؤزوندن قايناقلانير. بو كلمه ساده لشديكجه كورد كلمه سينه چئوريليبدير آنجاق شيسترلى حسين گنج زامانلاريندا ائله بير آدم ايميش، اونا گؤره بونا كورد «kurd» «گرد gord» و «قورد qurd» لقبى وئريلر كى بورادا قورخماز معناسيندا ايشلينيدير. محمدرضا كريمى آذربايجان شفاهى خلق ادبياتى كتاييندا يازير: «شيسترده كورد يوخدور، آما حسين ايننه هئچ پالتار اولمادان، اونا كوردلرين گن پالتارلاريندان گنيديكجه گؤره كورد آدلانديرارميشلار.

۲_ تبريزلى دويمه چى مسيح تبريزين حاكيمى ايدى، اؤز ده بير بؤيوك جنگاور پهلوان ايدى، قيلنج وورماق، قالحان توتماق، نيزه آتماق، آت چاپماق كيمي سر كرده ليك ايشلرينه احاطه سى وار ايدى، حسينه ده پهلوانلىق درسيني او اؤيرتميشدى.

۳_ صفويلرين بؤركونون اون ايكي تيكيش يئرى وار ايدى كى، اونلارا كوئگره لى بؤرك دئيرميشلر. بو بؤرك لر قيزيلباشلارين بؤركلى ايدى.

۴_ بو عبدالله قطب شاه بير زامان امير تئيمورون معلئى اولموشدور.

۵_ منظور شاه عباس دير.

۶_ آغ پارچا خلعتدير.

.....

اورمیه فولکلوروندان بیر نچہ اؤرنک

علیرضا صرافی

قایناق شخصلر: حاج احمد آغا صرافی (۱۲۹۷-تبریز، ۱۳۷۱-تهران)
دکتر ابراهیم صرافی (۱۳۰۹-تبریز، ۱۳۷۳-تهران)
علویه خانیم شیخ الاسلامی (۱۲۸۵-اورمیه، ۱۳۷۰-تهران)
اشرف خانیم صرافی (تبریز-۱۳۰۶، ایندی تهراندا یاشاییر)

ایضاحلار:

- بؤیوک بابام میرزاعلی صرافی ۱۲-۱۳۱۱-جی ایللرده عایله سیله بیرلیکده تبریزدن اورمیه یه کۆچموش اورادا تجارت ایشلریله مشغول ایدی و نهایت ۱۳۳۲-جی ایلده اورادا وفات اتمیشدی. آتامین عایله سی ده اونون وفاتیندان اوچ ایل سونرا عموما تهراندا داشینمیشلار. بیزیم عایله تبریزی اولمالارینا رغما همیشه اورمو شهریه سیخ علاقه ساخلامیشلار، ائله کی ائشیتدیکلری بیر چوخ اورمیه شیفاهی ادیباتیندان هله ده عایله میزده دانیشارلار. آشاغیدا اونلاردان بیر نچه سینى اؤرنک کیمی گتیریرم.
- بوراداکى فولکلور نمونه لرینی اورمیه آغزیلا یازماغا چالشیلیب

۱- ائهی- بئهی گؤرورم آآ

قایناق شخص: آتام حاج احمد آغا صرافی

اورمیه ده چوخلو اوزوم باغلاری وار، اوزاقدان بیر کؤل تریشسه یا بیر قارالتی گؤرونسه باغبان یا دا باغ صاحیبی اوجا سسله بئله سسله نیب، محتملا باغا گیرن آدمای قووارلار:

ائهی، بئهی گؤرورم آآ

آغ اوزوملری درین آآ (درین = دریرسن)

یان جیبی ین سالسان آآ (جیبی ین = جیبینه، جیبوه)

۲۔ بیر آتا سۆزو و اونون آچیقلاماسی:

اوزوم اوشاق کیمیندی

قایناق شخص: آتام حاج احمد آغا صرافی

اورمیه ده بنله بیر آتاسۆزو ایشلنر:

اوزوم اوشاق کیمیندی، یاپیش الیندن هارا ایسته سن آپار!

آتام بو ضرب المثللی بنله آچیقلاردی:

اوزوم آغاجی چوخ نجیدی، اونون بوداقلاری یومشاق اولار، بیر بوداغینی هارادا
یثره دایاییب، اوستونه بیر اوووج تورپاق تۆکسن ائله اورادا دا کۆک سالار، یئنی بیر
اوزوم آغاجی اولوب، قول بوداق آتار. باغبانلار باغین هاراسیندا یاخشی بیر اوزوم
آغاجی گۆروب، اونو آرتیرماق ایسته سه لر دئیرلر:

— باخ من بو اوزومون الیندن یاپیشیب، باغی سره سر دولاندیراجام!

آتالار دا دئییلر:

اوزوم اوشاق کیمیندی، یاپیش الیندن هارا ایسته سن آپار!

.....

۳- بیر روایت:

قارقالارین قوروت قاپماسی

قایناق شخص: عمیم دکتر ابراهیم صرافى

بالانوش ماحالیندا خیارش باغی نین باغبانی رحمتدیخ حسین باغبان دئیردی: بیر گون آنام قوروت دوزلدیپ، یاش قوروتداری قوروتماغ اوچون ورزن ده سرمیشدی، ورزنین ایخ طرفینده بیر آز اوزاخ دوشن او جا بیر جويز آغاجی وار ایدی، اوستونده ایکی قارقا اوتورموشدی. قارقالار قاریلدیپ، اؤز آرالاریندا قارقادیلی بیر شئیلر دانیشدیلار، سورا قارقالارین بیرى اوچوپ گلدی ورزنین باش طرفینده کی هئیوا آغاجینا قوندى. هئیوایا قونان قارقا قوروتلارا بیر باخیر، دؤنوپ بیر ده باخیردی. بیر زامان باخدیم جويز آغاجیندا کی قارقا سسلندی:

_ اولارر نهنه دی، اولارر نهنه دی؟

هئیوادا کی قارقا بویلا نیپ، قاریلدادی:

_ قوروووت دی، قوروووت دی!

جويز آغاجیندا کی قارقا دئدی:

_ قاپ قتی! قاپ قتی! (قاپ گتیر)

هئیوادا کی بویلا نیپ، جواب وئردی:

_ دورووودی، دورووودی!

جويز آغاجیندا کی دئدی:

_ بوللا توپراقا، بوللا توپراقا!

بیر زامان باخدیم قارقالار اوچوپ ورزن اوسته قوندولار، یاش قوروتلاری تورپاغا بلیسپ، برکیدپ، دیمدیخلرینه آلدیلار، ال آتدیم بیر داش گؤتورم، اوچوشوپ گئتدیلر جويز آغاجی اوسته قورت یثماغا باشلادیلار!

۴_ بیر لطیفه:

یاتارام چوبان قوینوندا

قایناق شخص: علویه خانیم شیخ الاسلامی (آغا قیزی). او اصلینده اورمیه لی دی. او اورمیه نین مشهور شیخ الاسلامی نین قیزی اولدوغو اوچون اونا آغا قیزی دئییلردی.
بیر گون بیر قیزا هم بیر خان اوغلی ائلچی گندر، هم ده بیر چوبان. آناسی گلیپ قیزین اوزوننن خبر آلا:

_ قیزیم سنی هم بیر خان اوغلو ایستیر، هم ده بیر چوبان. سن هانسی سینا گنڈیسن؟
قیز جواب وئر:

_ من چوبانا گنڈیرم!

آناسی، خالاسی قیزی نصیحت ائله، دیرلر:

_ وی قیزا به چوبان نم نه دی؟ گنڈ خانانا. او خاندی، ائوی، ائشیی، نؤکری، ئییبی (ناییبی)... گنڈ خانانا بیر گونه چیخ!

قیز گننه جواب وئریب دیر:

_ یووع من ائله چوبانا گنڈیرم.

سوروشالار:

_ آخی چوبانین نه یینه گنڈیسن؟

دیر:

_ نییه یاتیم خان قوینوندا قیسیلا _ قیسیلا

یاتارام چوبان قوینوندا پ...دا _ پ...دا!

۵_ بیر کیچیک ناغیل:

اوزو قره گلدیخ، اوزو آغ گنڈیردخ

قایناق شخص: عمه م اشرف خانیم صرافی

بیر گون ارباب کورده بیر قویون وئری، آپارسین یا یلاخدا بئجرتسین . ئنچه آی گنڈیری، کورت بیر مترت قاتیخ گؤتوروب، گلیری اربابین یانینا.
ارباب سوروشور:

_ ککه ! بس هانی قویونون یونلری؟

دیر:

— واللّاه حَجّ آغا قویونون یونلرینی بیزیم فاطی قشح _ قشح یومیشدی، آپاریب
گون اوینده سرمیشدی، ... او نه دی کوف _ کوف ائلر؟ سیز اونا نه دیر سیز؟
ارباب دیر:

— یئل.

دیر:

— هن او یئل گلدی یونلرین هامیسنی آپاردی.
دیر:

— یاخجی. هانی به بونون دریسی؟
کورد دیر:

— واللّاه حَجّ آغا بیزیم فاطی قویونون دریسنی قشح _ قشح یومیشدی، قورودوپ
کتیریب ائوه سالمیشدی، او نه دی جور _ جور ائلر؟ سیز اونا نه دیر سیز؟
دیر:

— سیچان.

دیر:

— هیه واللّاه او سیچان گلیپ، درینی چئینه میشدی، دلح _ دلح ائله میشدی. بیر
زامان باخدیم بیر تیلدی گئتدی.
دیر:

— هانی بونون قورودو؟

دیر:

— واللّاه حجّ آغا بیزیم فاطی قوروتلاری قشح _ قشح ازمیشدی. دوزلدیپ، گون
اوینده سرمیشدی، او نه دی قار _ قار ائلر؟ سیز اونا نه دیر سیز؟
دیر:

— قارقا.

دیر:

— هیه واللّاه او قارقا گلدی قوروتلارین هامیسنی قاپدی آپاردی!
ارباب دیر:

— بو نم نه دی کتیر پسن؟
دیر:

— واللہ بیزیم فاطمی بیر مترت قاتیخ چالیپ گتیمیشم حج آغایا.
ارباب حیرصینن قاتیخی گۆتوروپ، چویرر کوردون اوزونہ، کورد دوروپ گئندہ دییر:

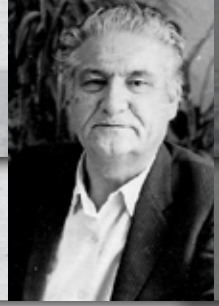
— شوکر اولسون حج آغانین یانینا اوزو قرہ گلدیخ، اوزو آغ گئدیریخ!

«اورمیہ فولکلوروندان بیر نچہ اؤرنک» یازیسیندا گئدن بیر نچہ اورمو آغزی سؤزجوک

قییم	QƏYİM	محکم، برک، تبریزدہ قئیم دئییلر
پہ	PƏPƏ	اوشاق دیلیندہ چؤرک
رحمتدیخ	RƏHMƏTDIX	رحمتلیک
وی قیزا	VIY QIZA	قادین و قیزلارا خیطابا دئییلن ایفادہ، بو سؤز جوگو آنجاق قادینلار ایشلدر.
ورزن	VƏRƏZƏN	اوزوم، اریک و س. مٹیوہلری قوروتماق اوچون باغین گون دوشر بیر یئریندہ اطراف یئرلرہ گۆرہ یاریم متردن ایکی مترہ کیمی اوجا و اوزو گونہ باخانا ساری اولوب، کرییج، پالچیق و سوواقدان قایریلان بیر پلاتفورم.
نمنہ	NƏMNƏ	نہ، نہ منہ
جوویز آغاجی	CƏVİZ AĞACI	قوز آغاجی، گیردہ کان آغاجی
وثریری	VERİRİ	وثریر
گون اوی	GÜN ƏVİ	گون اؤنو
ککہ	KƏKƏ	آرقو سؤز، اورمیہدہ کورد کیشی یہ وئرلن عمومی آد.
یومیشدی	YUMIŞDI	یوموشدو. تورکجہ دانیشان کوردلرین شیوہ سیندہ
حج آغا	HƏCAĞA	حاجی آغا
چویرر	ÇƏVİRƏR	چویرر
گلدیخ	GƏLDIX	گلدیک
گئدیریخ	GƏDİRİX	گئدیریک

آذربایجان دیلینده دئییم لر

دوقتور میرهدایت حصاری

اوخویاجاغینیز بو یازینی رحمتلیک میرهدایت حصاری بیر نچه گون وفاتیندان اول بیزه امانت ائتمیش و درگیمیزده یاینلانماسینی ایسته میشدی. بیزجه بو یازیدا بلکه ده بیر آز عجله ایله یازیلدیغیندان، بعضی چاتیشمامازلیقلار وار. معالاسف داها ایندی ائدیت ایشینده الیمیز بیر او قدر آچیق دئیل، اونونچون ده الیمیزده کی بو امانتی اوخوجولاریمیزا چاتدیرماغی اؤزموزه وظیفه ساناراق بورادا نشر ائدیریک، هم ده عزیز اوخوجولاردان ایستردیک همین مقاله نین مضمونوندا هر نوع نظرلری وارسا بیزه گؤندر سینلر.

اؤل بیلیمی رداکته هئیتی

دئیملرین سایب آتالار سؤزوندن چوخدور چونکو هر لحظه و هر دانیشیقدا یادا دوشوب ایشلنلر. دئیمدن استفاده ائتمک سؤزو، ائشیدنه دوزگون و راحت لیقلا قاندرار، دانیشانین ایشینی آسانلادار و سؤزون تأثیرینی ده آرتیرار. دئییم ده آتالار سؤزو کیمی فورما باخیمیندان کیچیک اولسا دا معنا باخیمیندان چوخ دولغون و گنیش اولور.

دئییم، آتالار سؤزو کیمی انسانلارین دردلریندن، غم لریندن، سؤینجلریندن، ایستک و آرزیلاریندان و تاریخ بویو تاپدیقلاری، تجربه لرینین نتیجه سیندن خبر وئریر. دئییم گونده لیک دانیشیقدا تتر _ تتر ایشلنیر.

دئیملر ده آتالار سؤزو کیمی انسانلارین چوخ قدیم زمانلاردان باشلایاراق، باشلارینا گلن یاخشی، پیس حادثه لرین نتیجه سینین عصرلردن کنچیررک اؤزو ایله زمانیمیزا گتیریب، چیخاریلار.

بعضا دئیملرله آتالار سؤزونو بیر_ بیریندن آیرماق چتین اولور، چونکو بو ایکی

نوع فولكلور عنصرلری چوخ بابتدن بیر۔ بیریلە مشابە و مشترکدیرلر. آنجاق آرالاریندا اولان جزئی فرقلری نظره آلساق اونلاری بیر۔ بیریندن سئچمک اولار. بعضی لر بو فرقلری اونلارین حجم باخیمیندان کیچیک یا بؤیوکلوگونده گؤرورلر. بعضی دئیملر اکثراً آز حجملی و قیسا اولورلار. مثال اوچون:

- ائل هارا، سن ده اورا.
- یان منه، یانیم سنه.
- آج قارنیم، دینج قولایم.
- اؤزگه جانی، دووار یانی.
- آش، قاپیاجان یولداش.
- آغیر اوتور، باتمان گل.
- ایش ایشی گؤرسدیر.
- ایشین وار، وئر جلفایا.

لاکین بو دلیل همیشه دوز گلیمیر. چونکو بعضا اوزون حجملی دئیملر ده گؤره بیلیریک، مثلاً:

- سویون لام آخانیندان، آدامین یتره باخانیندان.
- خارا دونوم خاریلدار، باغیرساقلاریم قورولدار.

دئیم خلق آراسیندا ایشلنن و لاکن هله تاماملانیب آتالار سؤزو شکلینه گلمه یین، قیسا و روان دانیشیقدير. آیری سؤزله دئسک دئیملرین آتالار سؤزو ایله ظاهری شکیلده هئچ فرقلری یوخدور. بلکه مضمون باخیمیندان آز۔ چوخ تفاوتلاری وار. لاکین بعضا مضمون فرقلری او قدر یاخین اولور کی اونلارین ایکیسینی بیر۔ بیریندن آیرماق چوخ چتین اولور. بو بحثدن بئله نتیجه آلماق اولور کی:

آتالار سؤزو معین بیر فیکری یا حادثه نی بوتونلوکله ایفاده ائدیر و سؤزو تامملائییب، عمومی لشدیریر. لاکین دئیملرده او فیکرلر تامملائییب و آتالار سؤزونه چؤنمک اوچون تامملاتماغا احتیاجی واردیر. آیری سؤزله آتالار سؤزونه بیر حادثه یا مطلب بوتونلوکله نشان وئریب، نتیجه آلینیر، بیر حالداکی دئیمده حادثه یه آنجاق اشاره اولونور.

ايندى بىر نىچە آتالار سۆزۈنە اشاره ائدك:

- آليجى قوشون ديمديگى آيرى اولار.
- كوْخانى (كدخدانى) گور، كندى چاپ!
- ايلان هر يتره آيرى گنتسه، اوز يوواسينا دوز گندر.
- هر ددهسى نين گوزونو چيخاردانا كوراوغلو دئمزله، دئيرلر كور كيشى نين اوغلو.
- كئچمه نامرد كورپوسندن، قولى آپارسين چاي سنى، ياتما تولكو دالدا سيندا قولى يئسين آسلان سنى.

بعضا دئيمي بىر كلمه آرتيريب تاملاماقلا آتالار سۆزۈنە چئويمك اولار. عكسيه اولاراق آتالار سۆزوندىن بىر كلمه گوتورمكله اونو دئيم شكليته سالماق اولار (هر چند بو نوع نمونه لر بىن سايى چوخ دئيل). بىر نىچە نمونه آشاغيدا گتيريريك:

- ايسلانميشين سودان نه باكى
- بو دئيمين آخيمينا «وار» كلمهسى آرتيرماقلا اونو آتالار سۆزۈنە چئويده بيليريك.
- دئديگيمىز كيمي آتالار سۆزۈدە دئيمه چئويده بيلير. مثال اوچون:

• اوددان كول تۇرر، كولدن اود

بورادا «تۇرر» كلمه سىنى گوتورسك دئيم اولار. ياخود:

• بىر ايگنه اوزووه باتير، بىر چووالديز اوزگه يه

بورادا «باتير» كلمهسى گوتورولسه دئيم اولار. هابئله:

• تولكو، تولكويه بويورور، تولكو ده قويروغونا

بورادا «بويورور» كلمه سىنى گوتورسك، قالانى دئيم اولار

هر چند دئديگيمىز كيمي دئيملر چوخلو حالدا مضمون بابتى ايله ده تانينارلار. بئله اولورسا دئيملر بىن سايى نين چوخلوغو دا اثبات اولار. ايندى ده مضمون باخيميدان دئيملر تانماق اوچون بىر نىچە اؤرنك گتيرك:

• اوخو آتيب، يايى گيزلتمك

• شرطى شوخومدا كسمك

• بوردا منم، بغداددا كور خليفه

• چورگى وئر چوركچيه، بىر چورك ده اوستوندىن

- آلوو، پیلوودان یاخشیدی
- نیلرم قیزیل تشتی، ایچینه قان قوسام
- هَنک_هَنک آخیر دَیهَنک
- گَننه ده قایناماغا سیغیر آتی
- یئمه، ایچمه، سانجیلان
- کیمی نین اولی، کیمی نین آخیری

آرتیق ایضاحلار:

دئیمدن استفاده ائندلر ائشیده نین دقتی نی جلب ائتمک اوچون بعضی اصطلاحلار ایشلدرلر، مثلاً:

«دندی...»، «دئیرلر...»، «بیر مثل وار دئیرلر...» وس.

اونا گؤره ده دئیمه «مثل» یا «اصطلاح» دا دئیرلر، مثال لار:

دندی: یان منه، یانیم سنه، یعنی سن منه جان یاندر، کؤمک لیک ائت، حمایت ائت، من ده سنه جان یاندریم، یار دیم ائدیم...

ملانصرالدینه دندیلر: هارالیسان؟ دندی ائولنمه میشم، یعنی هر کیشی هر یئردن ائولنسه معمولاً اورادا ساکن اولوب، اورالی اولار...

یازدان قیرخ گئدن، وای ساری سامان، وای سلقه_سهمان. یعنی الینده اولان بیر شیئی یا بیر امکانی، داها لازیمیم اولمایا جاق دئییب، آتیب، توتوب، الدن وئرمه چونکو بیر گون اولار کی اونا احتیاجین اولار اما داها تاپا بیلمز سن. نئجه کی بعضی کندلی لر قیش چیخاندان سونرا مال، حیوان اوچون حاضیرلادیغی سامانی، داها قیش چیخیدیر دئییه یاندریب، کورلارلار. لاکین بیرده گورر سن اتفاق دوشدو کی یازدان قیرخ گئدن بیر آغیر قار گلدی ماللار چؤله چیخا بیلمه دیلر سامان دا اولماسا ماللار آج قالارلار. اودور کی فیکیرلی کندلی لر احتیاط اوچون سامانی او زامانادک ساخلارلار.

یومورتلامادی هنج، فالانی دا ایچدی. یعنی بو معامله ده قازانمادیم کی هنج، مایاسینی دا الدن وئردیم. بعضاً ده بو دئییمین ایکینجی قسمتی سؤال کیمی ده مطرح اولار. یعنی

بیر آدامین مثلاً شریکی باشینا بؤرک قویماق ایسته ییب، ادعا ائسه کی فلان معامله ده زیان ائندیم سرمایه نی الدن وئردیم. او آدام اعتراض ائدیب دئیر کی هله یومورتلامادی بس فالانی نییه ایچدی؟ یعنی قازانمادی بس مایاسی هارا گئندی؟ توضیح وئرک کی: فالو بو معنادا دیر کی، تو یوق ساخلایان کندلی لر معمولاً «نین»_ ده بیر یومورتا فالو تو یوغون آلتینا قویارلار دئیرلر کی تو یوق او فالانی گؤردوکده اؤزوده یومورتلار بعضاً ده اولار کی تو یوق یومورتلاماز و فالانی دا دیمدیگی ایله دکیب ایچینی ایچر.

گئتمه گؤزومدن، گئدرم اوزومدن. بیرری ظاهری اولاراق بیرینه چوخ علاقه نشان وئرسه، طعنه اوچون دئیرلر.

مقاله میزین سونوندا بونودا دئیک کی بو بحثدن منظور او دئیل کی آتالار سؤزو توپلاییب مطبوعاتا گؤندرلر آتالار سؤزو ایله دئیملری آیریپ، سونرا گؤندر سینلر بلکه دئییه بیلریک کی بو ایشه احتیاج یوخدور. بونلاری بیرلیکده یوللاسارلر ایشلری راحت اولور. اصل اونلاری توپلاییب بیر یترده ثبت ائتمکدیر. اونلاردان استفاده ائدنلرین اؤزلری اونلاری آیریپ فایدالاناجقلار. نئجه کی تاریخ بو یو فولکلور توپلایانلار بنله رفتار ائتمیشلر. آیری سؤزله دئسک دئیم بحثی بو سون ایل لرده آغیزلارا دوشوب و بعضی لری اونلاری آیری توپلاییلار یوخسا قاباقجالار دئیم مسأله سی هئچ وقت مطرح اولمامیشدیر.

زنگاندا «آل آروادی» حاقدا يايغين اولان بير نچه روايت

محمد رزاقی

بیرینجی روايت

قایناق شخص: مقصود علی رزاقی زنگان، تره چای کندی ۱۳۸۶/۶/۱۵

من اوشاغیدیم. قوهوملاریمیزین بیرینین اوشاغی اولدو. اوچ گونلوکده اوشاغین آناسی اؤلدو. کنده دئدیلم: اونو آل آروادی آپاردی. آل آروادی بیر توک کیمین اولار گلر یاپیشار قاشیغا. او یتمک بینده گنذر اونون یاپیشار جیگرینه. اونون سویون چکر، آرواد اؤلر. بویاندان بئله اولمادا، اویاندان بیر گون آروادین اؤلوموندن قاباق کندیلیریمیزین بیر کنده گلیدی. دئیر گوردوم بیر آغ اوجا بوی آروات خالقی گلیر، بئله ده منیم چیگنیمده ایدی. ائشیتیمشیدیم آل آروادی آغ اوجا بوی اولار، امجکری ده اوزون اولار ائله کی اونلاری آتار چینینه. گوردوم هه بودا امجکرینی آتیب چیگنینه! دئدی:

_ اوغلان هارا گنذیرسن گل بورا؟

دئدیم:

_ نه ایشین وار نه دئیرسن؟

بیردن یادیما دوشدو آل آروادیا دئنن خالان یاندریرام، ال قویار قاچاغا.

یئنه دئدی:

_ اوغلان گل ایشیم وار.

دئدیم:

_ گلیرم سنین خالان یاندریرام؛ دهن ده یاندریرام.

ائله بونو دئدیم آل آروادی بئله قاچیردی دالینا دا باخمیردی. او قاچدی من ده کنده

ساری قاچدیم. او گون یتیشدیم کنده صاباحیسی آرواد اؤلدو.

ایکینجی روایت

سؤیله یین: مقصود علی رزاقی زنگان، ۱۳۸۶/۶/۱۵

بونو اولسون نهم دئیمیش اولام... بیر آرواد یتنگی (تزه) اوشاق دوغومشودو. آل آروادی گلیر قاپینی چالیر. دئیر:

— قاپینی آچ گلیم ایچری.

بو آرواد اورکلی ایدی. قاپینی آچمیر. آل آروادی باجدان بویماغینی^۱ ساللا بیر آشاغی. آروات ارسینی قویور اودا قویوب قیزاردیر. آروات بویماغی چکیر قیریر. آل آروادینین مونجوقلاری تۆکولور. آروات دا اونلاری ییغیشدیریر.

اوچونجو روایت

سؤیله یین: مصطفی رزاقی تره چایلی، زنگان، ۱۳۸۶/۱۲/۱۷ (بونو ۱۳۷۰— جی ایل حدودوندا آتا— آناسیندان ائشیتیمشیر)

زنگانین گوللوجه (امام گوللوجه سی یوخ، عباس خان گوللوجه سی) کندینه قولئیانی کلرمیش. کندین اهلی اونو توتماق اوچون بیر آتین بئلینه قیر یاپیشدیریرلار. قولئیانی گللب آتی مینده قیر یاپیشیر اونون توکلرینه (قولئیانی چوخ قیللی اولار) اودا یاپیشیر آتا. کند اهلی بونو توتورلار. قویوب قاچماسین دئییه بدینه بیر اینه سانجیرلار. قولئیانی اینه دن قورخار. اوندان سونرا کند اهلی بو قولئیانی دان نچه مدّت ایش چکیرلر. نهایت قولئیانی بیر گون کوچده بیر تک اوشاق گؤروب اونو دیله توتوب، خواهیش اندیر کی اینه نی اونون بدیندن چکسین. اوشاق اینه نی چکیر. قولئیانی کندن قاچیر.

دؤردونجو روایت

سؤیله یین: مسلم حبیبی ۵۵ یاشیندا / امام گوللوجه سی— زنگان — ۱۳۸۶/۱۲/۲ (اویسه کند آداملاریندان ائشیدیب)

کنچمیشده بیر کیشی نین آروادی، آل آروادی ایمیش. کیشی نین بوندان خبری یوخوموش. بیر درویش بونا قوناق اولور. درویش بو سؤزو کیشی یه دئیر. کیشی اینانا بیلیمیر. درویش دئیر:

— سن بیر گون ائوده اتی قوورما ائله، وئر آروادین یئسین. آنجاق ائوده ال آلتیندا

۳۰
ایکینجی
ساری
روایت

سو اولماسين. اتى يىنىدىن سونرا ياپيش بونون بئلىندىن قوجاقلا، گۆر نه اولور؟
 كيشى درويش دئىن كىمى ائدير. ياپيشير بونون بئلىندىن. گۆرور بو اوزاندى گئتدى
 بولاقدان سو ايچدى گلدى. كيشى بونو گۆرنىدىن سونرا آروادى تنديره آتير، آل
 آروادى يانير.

بئشىنجى روايت

سؤيلهين: مسلم حبيبي ۵۵ ياشيندا/ امام گوللوجهسى _ زنگان _ ۱۳۸۶/۱۲/۲ (بو روايتى
 كند آداملاريندان ائشيديب)

گوللوجهلى حؤكمعلينين آروادىنين اوشاغى اولور. حؤكمعلى ده ائوده قالير.
 آل آروادى گلير بونون آروادين آپارا. باجادان _ قايدان ائوه گيره بيلمير. باجادان
 بويماغىنى اوزادير. [دئيرلر بويماغى اوزون اولار. ايچينده بير مونجوق وار. آل آروادى
 اونو چوخ ايستر اونادا آل مونجوغو دئيرلر] دئير:

_ اوشاغى آسين بويماغى من اونون اوزونن اؤپوم.
 حؤكمعلى دئير:

_ ساللا گله!

او دا سالير آشاغى. حؤكمعلى ارسينله وورور. آل آروادىنين بويماغى قيريلير،
 تۆكولور. آل آروادى ائودن ال چكميز. اويان بو يانندان ائوه سوخولماق ايسته يير.
 حؤكمعلى گۆرور آل آروادى كندىنين يانيندان ايستير ائوه گيره. بو دا گوجلو
 قورخماز بير كيشى ايدى. آل آروادىنى توتور. بو بيليردى آل آروادىنا دئسن «خالان
 يانديررام» آل آروادى دا يانار^۲ قاچا بيلمز. حؤكمعلى دئير:
 _ خالان يانديررام.

آل آروادى يئرئنده قورويور. بودا اونونلا الله شير، آل آروادىنى وورور.

۱_ زنجان آغزى؛ بو يون باغى دئمكدير.

۲_ كندلرده فرقىلى بيجيمينده دئيلير. بيرينجى روايت له بئشىنجىنين كندلرى فرقىلى
 اولدوغوندا روايتلر ده فرقىلى دير

اورميه يئمكلريندن: «گۆزله مه»

وجيهه فكور

قايناق شخص: حاجيه قمرخانيم نقشينه ۸۵ ياشيندا

قاينغى بير قابلامايا توكوب، اوجاق اوسته قويوب، بولايارلار،
بركيمه سين ديه اونا سو دا قاتارلار. سولو قايناق قايناماقدا اولسون، باشقا
بير تاوادا دا سارى ياغى قيزديريب، ايچينه يومورتا چالارلار.
سونرا هر ايكي قابى قاينايا_ قاينايا سفره باشينا گتيريب يومورتانى
قاينايا قاتينغين ايچينه توكرلر، اولار گۆزله مه!
دوغرانميش چوركلرى گۆزله مهنين ايچينه توكوب، تيلته ائله ييب،
يئيرلر.

گۆزله مهنى تئز يئمهلين، چوخ يوباتسان بركيير خمير كيمي
اولار. بلكه ده اونون آدينى همين خاصيتينه گوره گۆزله مه قويوبلار،
چونكو گۆزله مه دن يئمهلين.

ایہ (ہیق) کندیندہ چیلہ گوتورمہ دب لری

فاطمہ پرنیان

قایناق شخص: لایلا ذاکری ہیق ۶۹ یاشیندا، سوادسیز

سہ شنبہ گنجہسی یاتاندا باشین آلتینا بیر تیکہ زی قویوب، سحر اونو بیر تاوانین ایچینہ قویوب، یاندیرارلار اونون اریمیشیندہ بیر شکیل گلر، دئیرلر بو او چیلہسینی باسان آدامین یا دا حیوانین شکلیدی، سونرا اونو تو کرلر بیر آز سویون ایچینہ، اونلا یویونار نیت ائدیب دئیرلر:

— چیلہمی بو آداما یا دا حیوانا کسیرم
بیر آیریسی سویو تو کسه نیتی بو جور ائلر:

— بونان چیلہسین کسیرم.

**

بیر اولو ایتین باشینی تمیزلیب بیر قازان سویون ایچینہ قویوب، سورا او سودان بیر بارداق بیر باکیہ قیزین الینہ وئرلر. قیز او سویو نووداندان ایکی قیچی نین آراسیندان چیلہ باسان آدامین باشینا تو کوب دئیر:

— حیوانین، انسانین تو کدوم بونون باشینا

**

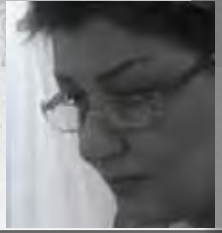
ایہ کندیندہ بونا اینانیرلار کی ایکی حاملہ قادین بیر— بیرینی گورمہمہ لیدیلر. بونا گوره کی یا حاملہ خانیم سونرالار اوشاق دوغا بیلمز یا دا دوغدوغو اوشاق یثریہ بیلمز. بو اینانجا دایاناراق، بیر اوشاق یثریہ سہ، گندیب او بیرسی زاهی نین ائویندن بیر آز خمیرہ گتیریب، بیر کاسا سویون ایچینہ، اوچ دفعہ اوغوب، اونو اوشاغین باشینا تو کوب دیرلر: چیلہوی بونان تو کدوم.

**

بیر خانیمین اوشاغی اولماسا دئیرلر اونو چیلہ باسیب. بو خانیم بیر تازا گلین، یا دا بیر زاهی نین ائوینہ گندیب او ائوین چالاسیندان آتیلار (چالا بیر یثردیر کی هر یانینا اوچ کرہ قویماغینان دوزلدیرلر. خانیملار اونون اوستونده دوغارلار).

آنه م و من (٦)

سوسن نوادهی رضی

متنده قاش آلان نرگیس خانیمین دیلیندن یازیلان «سفته آروادین ناغیلی»، ائله جه ده قارشیلقلی دیالوقلار، تبریز آغزی ایله یازیلیمشدیر. رحمتلیک انه (عصمت خانیم نوادهی رضی) مشهور معارف پرور حاج محمد آغا و حاج حسین آغا نخجوانی نین باجیسی قیزی ایمیش. او ۱۲۸۶_ دا تبریزده دونیا یا گؤز آچمیش و ۱۳۶۱_ جی ایلده ده همین شهرده وفات ائتمیشدیر.

.....
گرنشہ _ گرنشہ پیلله لردن دوشدوم گندم حیطه.
_ واه واه واه! سحری نه توز _ توریاق سالمیسان آنه؟! بوغولدوم.
_ قادام اندامیوا! هله چوخ تئز دوروب، منه چوسوقره باعی دا گلیر. گلیب آلدن
توماغین ناندی؟

سایمازجا چیین لریمی آتیب دئدیم:
_ من نئینیم، من یئر سوپورمرم. خاناشایت دیرم کی...
_ گونورتا چاغی دورماغین بس دبی، هله جواب دا قئیرینسن، دیل اوزونون بیر
دیل اوزون؟! گئجه دده وه چوعوللارام گلیب آحدیوی کسر!
من بیلیمردیم آحدیم هارامدی، یا هارامدادی! دوغروسو هله ده بیلیمرم. آنه م اولدو
گئتدی، آما نه منی آتام چوعوللادی، نه ده آتام آحدیمی کسدی کی، گؤروم
هارادای بو آحد! آنجاق آنه نین بئله هده له مه سینه گوره، یقین چوخ اینجیدن بیر یئر
اولمالیدیر!

_ گالا بو سوپورگه نی باس حووضا، چیرپ دووارا گتی گؤروم.
بئگؤول _ بئگؤول، سوپورگه نی آنه نین الیندن آلیپ، آپاردیم باسدیم حووضا،
ایکی _ اوچ دفعه چیریدیم دووارا، گتیرپ وئردیم آنه نین آینه:
_ بویور ایسلاتدیم.

_ آتیل او یولاغادان مرمری _ خکندازی دا گتی... بیر آفتافا دا سو گتی چيله بو

توزلار ياتسين.

— بي دفة دننه گه ائو — ائشيگي سوپور داا ...!

— نوولار سوپورسن؟ آيوه يايشار يا قيلنجيوين قاشي دوشر؟ صباح آپاريپ،
قاييلاردا ائله بورنوون يئلين آلسينا، گوزووہ ائله آغ سالسينا كي، جواب قئترماخ —
زات يادينان چيخسين.

— من ايش گورن توتاجام ائويمين ايشلرين او گورسون.

— سن چوخ آئناميه جاخسان، آي سنين او ائوين چيرپيلا قالماسين، قيز اوشاعي دا
بئله دانيسار؟! هئچ اوتانيپ حيا ائله مير.

سونرا لحنيني يوموشالديب كوروك — كوروك دنئي:

— قيزيم نازيم، قاداوي انهن آلسين، آدام اوز ائوينين خانيمي دا اولار، خاناشايدي
دا.

«بس من آره گكتميه جام بويوينده، ائله سنين يانيندا قالاجام» دئييب قانيم قئينه دي
آنه مه، توتوب قوجا قلايب برک — برک سيخديم بيله سيني.

— ديلوي ديشله، قيزلار ار كلمه سين گتيمز آعزينا! منيم باشيم گورا ترپشير منه
اومود اولما.

«من سننن قا... لا... جا... عام م م م — دنئه» اور كلنديم.

— ياخجي — ياخجي، دا سوزو اوزاتما، گئت ال اوزووو يو، چاي چورگيوي يئ،
سورا دا گه بير آرمه مدد وئر.

قديم ائو — ائشيكلرين بور — بوجاغي زادي چوخ اولاردى. سيليب سوپوروب سهمان
ساخلاماسى دوغوردان دا چتين ايش ايدى. اوتاق، اوتاق ايچينده؛ هليز ايچينده، تنبي،
ال اوتاغي، صانديخانا، ديب صانديخانا، تاخچا، ديلاپ، دَرَح، يوك — ياپ يئري،
بالاخانا، قوشخانا، يولاغا، دالان، آستانا، زئرزمى، ميپاخ، پيلله آلتى، دام يولى، بعضاً
ده سردابا...

مستراح دا اوباشدا، حيطين لاپ ديبينده اولاردى. گنجهلر من مستراحدان قايداندا
دئيرديم بس بيرى دالان قوپالاغيمي گورتوروب، لئى كيمي قاجيب هوژموله گيررديم
آستانايا، قاييني داليمجا ائله چيرپارديم كي لولوواسى لاخلاردى سورا دا راحت بير
نفس چكرديم. البته آنه نى پنجير ايچينده گودوكچى قوبارديم هميشه:

— انه! پنجره دن باخ، من تئز گنديم اوباشا گلیم داا...

او يازيق دا اوتوراردى. باشينا دولانديغيم، ائله حوصله لى ايدى كي...

او زامان دئسه دیدیلر کی، گله جکده توالتر ائوین ایچینده، یوخاری باشد اولاجاق
هئچ کیم اینامازدی.

یادیم گله لی، بیزیم مستراحدا لوله کشلیق سو واریدی. آما چوخ یئرده یوخیدی.
میس آفتافانی کردی قیراغیندان گوتوروب، حوضدان دولدورار آپاراردیلار. آرادا
سو گورمه سیدی ده.... دا نئيله مک! قیشین قارلی- قیروولی گونلرینده ده کی، وائیلا
قیش گنجه لرینده، آتام بالاجا بیر پیلته یاندراردی مستراحدا، اوستونه ده یئکه چایداندا
سو قویاردی قیزسین. قاپیسینا دا ائشیکدن قالین پتو توتاردیق کی قیرنا زاد دونماسین.

— قیز او قاپی یا باخ! دئدی آنهم.

من آفتافایلا آنه سوپورن دالانا سو سپیردیم کی توزو یاتسین، و اؤز- اؤزوم ده
خیالا دالمیشدیم. آنه نین سسینه دیکسیندم، گوردوم بیر قاپینی یئرین دن چیخاریر.
قیشقیردیم:

— قاپی دؤین؟... گلدیم، گلدیم..... کیمدی؟

— کیم اولاجاخ، کیلمچی...

جیغ — جیغ سسی یئن بیرسی «آج، منم» دئدی.

وای ددهم ننه مائی وای! قاپیدا کیم اولسا یاخشیدی؟ کیسیم؟... گوزومون آغی-
قاراسی نرگیس قاش آلان!

قاپینی آچماغیم گلمیردی آما آچدیم و نرگیس خانیمی گورجک اؤزومو
ساخلا یانمادیم، پیقیلداییب گولدوم. آخی او، لاپ آتلی قاریشقایا اوخشوردی.
باش آغریسینا گوره اینه گلن شالی، چرقتی، دسمالی ساریتلاردی باشینا، باشی نم نه
یئکه لیکده اولاردی. «عصمت خانیم ائوده؟» دئی، سوروشدو.

آریقلیقدان اونقوتو چیخمیشدی یازیغین. دئیسن سویو چکیلیب تیلیفی قالمیشدی.
زیل قارا اوزون و ائلی قاشلارینین آلتیندا، بیت بویدا گوزلرینین بیر گیلان دریر،
بیری ده سبه سالیردی! یازیغین ایندی سومو کلری تیتیربه جک منی ائشیتسه!

— قیز به دیلوی پیشیح بییب؟ سلامی دا کی وئرمه دین. انهن ائوده دی؟

— اننه! نرگیس خانیم گلیدی. ائی وای، سلام!

— بویور ائله گلسین ایچری، خوش گلیدی! دئدی آنهم.

نرگیس خانیم آیدا، ایبرمیده بیر گلردی آنهمین، بعضاده آنامین یا قونشولاریمیزین
قاشین آلپ، اوزلرینه ایلیک سالاردی. آلاها ناخوش گئتمه سین، آلاها اونو لاپ
حؤصله سیز واختیندا یاراتمیشدی. آدام اوله جک، پیس آدام دئییلدی ها، فقط منیم
دوربونومه دوشمه میشدی اولیندن! گوزومه آلاجا- بولاجا گلردی نم نیه!

قولاغی جیرماقلایب سؤکن سسی یله ویر- ویر دانیشاردی بیر اوجدان، هر قاپیدان بیر سؤز دئیردی، یئردن- گؤبدن خبر وئرردی، هامینی تانیاردی. بیر شئین برک سئوردیم؛ قاش آلا- آلا، ناغیل تعریفلردی. اونا گؤره ده او گلنده اویناماغی زادی اؤتوروب گلیب اوتوراردیم بؤیوکلرین دبینده. آما چوخ بیلیمشین بیری چوخ بیلیمش پورفتدیکدان ناغیلی یاریمچیلیق ساخلاردی کی، قالانینی گلن سَفَر تعریفله سین و بئله لیکله آنهم گیل و آیری موشریلر ده همیشه اونون یولونو گؤزله ییب آیری قاش آلان گتیرمزدیلر.

- بو یرون! دئدیم

- چکیلسن کنارا بو یوراریق. دئییه شوشکی سالدی نرگیس خانیم. چکیلدیم، ایچری گیره- گیره سیسقا، جیلاز آینی چکدی باشیما، جانیم بیغیشدی بیر یثره، بدنیم اوشورگه لندی. یاواشجا الین آلتیندان سوروشوب گئتدیم قیسیلدیم آنه نین دبینه.

آنه نرگیس خانیملا کئف- احواللاشیب اونو آل اوتاغینا کئچیرتدی.

- بالاسی گئت او عَنابی مخمر میتکگه نی گتی گؤروم. دئدی آنهم.

تئز گئدیب میتکگه نی یوح- یاپ یئرندن گتیریب کئچدیم بیر طرفده باغداشا قوروب اوتوردوم. قوللاریمی دیزلریمه دیرسکله دیم، اللریمی یومروق ائله ییب دایادیم چنه مه، نرگیس خانیمین آیناش- اویناش صور- صوفتینه باخا- باخا، باشندان آیاغا قولاق اولدوم.

نرگیس خانیم آنه نی اوزاتدی قاباغینا، باشینی قویدو میتکگه یه، اوزونه نم نَقدر کیرشان باخدی سونرا باشلادی مککابینان آنه نین قاشلارین آماغا.

- نرگیز خانیم تعریفله گؤراخ داها نه وار نه یوخ؟ دئدی آنهم.

«آنه قوی نغیل دئسین دا» دئییه یالواردیم.

- دئسین دا، نه دئدیم کی، پَخیلین دده سینه لهنت!

نرگیس خانیم گؤزلرینی بوزدی، نئچه ثانیه دونوق- دونوق نم هارا باخدی، سونرا ایشینی گؤره- گؤره باشلادی ناغیل دئمگه:

سَفْح آروادین نغیلی

«بیر گون واریدی، بیر گون یوخیدی. آلاهدان سووای هئش کیم یوخیدی. بیر کاسیپ کیشی واریدی. یازیخ کیشی نین قره بختینن سَفْح بیر آروادی واریدی؛ آلاه عغیل پایلینده او نم هارالاردا قوش اوچوردورموش! بئناوا

کیشی هر نئینردی آروادی عغیلنمیردی کی عغیلنمیردی.
 دیله توتوردی، نصیحت ائلیردی، هر دن ده ساواشیردی، یثری دوشسه بیر
 شاپالاخ دا چکیردی... آما آروادین هنج وئجینه ده دیردی.»

آیاق یالین آتیلدیم ناغیلین آراسینا:

— مثلن نئینردی، نرگیس خانیم، نیه اونا سفح آروات دیردیله؟
 — یئددی آیلخسان؟! بیر آز اوزووو قیس، بیر آز دا دیل بوغازا سال دییم دا.
 سسی آدامین اورگینی جیرماقلیردی. ائله اتی آجی چیمخیردی کی اوستومه،
 خیمیمی چکب میسدیم. «سؤزوم گل گیر آعزما» دئمک ایستردیم او آن. یوز
 یول آنه دئمیشدی ها آتیلما سؤز آراسینا... اورگیمده نرگیس خانیم بیر ایکی دانا
 سوخوشدوردوم. سونرا دا لالام لال، کارام کار، گننه ده هوروت _ هوروت گؤزلریمی
 زیله دیم نرگیس خانیمین اونقو تو چیمیش صوراتینا.

«گونلرین بیر گونونده کیشی یول اوسته خئیلح یون آلپ، گندی ائوه،
 آروادینا دئدی:

— آی آروات، یورقان دؤشیمیز چوخ کؤهنه لپ لاپ دا لیجیم ن
 دوشوب. بو یونتری صاباح آپار چشمه ده یو، گتی سر گونه قوروسون،
 آعاجینان چپ، بیر دست تازا یورقان _ دوشح توت بیله میزه.
 آروات دئدی:

— عیبی یوخ.

صاباح اولدی، آروات یونتری بیغدی یئکه بیر تئشته، آلدی باشینا ائودن
 چیخپ، گندی چشمه باشینا. بوروخ _ بوروخ، دار _ دوتتح کوچه لردن
 گندی، گندی... بیئتیشدی شهرین ائشینه کی چایا. تئشتی
 یئر قویدی بیر آز دینجین آلدی باشلادی یونتری یوماغا. بیر آز یودی بیر آز
 یومادی حوصله سی قاشدی، دار یخدی.

چایدا قورباغالار قاراقوررونان بو یان او یانا آتیلیب دوشوردولر. آرواد
 بیر آز اولارین قورولداماخلارینا قولاغ آسپ دئدی:

— نه قاراقور سالمیسیز قورباغا باجیلار؟! ایستیسیز یونتری یوماخدا منه مدد
 وئره سیز؟ دا مونا های _ بیدیریخ سالماخ لازیم دبی کی، گالیسین بو دا
 یونتر! فقط تمیز یووون آا یوخسا اریم ساواشار بیله مه! صاباح سحر تنزدن

گلیپ، یونری آلام سیزدن.»

آنهم ده، مامانیم دا قاققا چکیب گولدولر... سوروشدوم:

— قورباعالار قاندىلا او نه دئدی نرگیس خانیم؟

آنم شماتت یانا بیر گؤز سوزدوردو منه. نرگیس خانیم دا باشین قووزاییب، آج قورد
پروری قوزویا باخان کیمی زیلندی اوزومه.

— آدام بالاسی کیمین سؤز سوروشدوم دا. دئدیم معصوم جاسینا.

— آخی سؤز، سؤز اولسا جواب وئرماعا نه وار؟! دئدی نرگیس خانیم. «قویاجاخسان

ایشیمیزی گؤراخ یا یوخ؟» دئییب دیل دوداق آراسیندا دئیندی:

— اوشاعین سؤزونه بیر باخ! پیشمیش تویوخ ائشیتسه، دورار یوموتدار!

— هله دئ گؤراخ سورا نوولدی، نرگیز خانیم، اوشاق سؤز سوروشار دا. دئدی آنهم.

نرگیس خانیم گینه ده ساپی دولادی ساغ الینه، جومدی آنه نین اوزونه، سول الی یین

هئی ایپلیگی چکیب اؤتوروردو. اور گیمده آلاهدان ایسته دیم تنز — تنز الینده کی ساپ

قیریلین، تنگه گلین، اذیت اولسون، قانی قارالسین بو ات آجی آروادین!

— هه، هاردا قالمیشدیم...

«سَفْح آرواد یونری آغانادی چاین آراسینا. بوش تَشْتی قویدی باشینا

قئیتدی ائوه.

صاباحیسی گون، سَفْح آرواد تَشْتی گؤتوروپ، گینه ده گئندی چایا. چای

قیراغیندا ان گئندی، بوی گئندی، او یانا باخدی — بویانا باخدی... یونرینی

تاپامادی. سو آخیب بوتون یونری گؤتوروب آپارمیشدی اؤزی یین.

سَفْح آرواد میسمیریغینی سالیب دئدی:

— قورباعا باجیلار! بئله دانیشمامیشدوخ آ، من یونریمی سیزه تابشیرمیشدیم،

سیز ده آپاریپ هاممی سینی نم کیمه ساتمیسیز! ایندی کی بئله اولدی، من

ده سیزدن کوسوب دیرمان داشیزی گؤتوروب آپارام، معطل قلاسیز.»

من نرگیس خانیمین ناغیلیلا قورباغا اولوردوم، سو اولوب یونلری آپاریردیم،

بوروق — بوروق کؤچه لردن کئچیردیم آغیر بیر تَشْت باشیمدا... خیاللار قوینوندا

بیرغالاناراق سوروشدوم:

— دیرمان داشی منمده؟ قورباغالار اونان نئینه لله نرگیس خانیم؟

— بولدوخلاریمی دا جایدیم، قیز کیریکدیرما گوروم نه قَلَط دارتیرام؟! بو

اوشاخ هوش — باش قویمور قالسین آدامدا، ماشاللاه آرشین یاریم دیلی

مامانیم مئزمئیده چایلاری گتیریب قویدو یثره:

— سو یو تمیین چایلاریزی. دئدی، پوح واه واه ائله — ائله.

قنددانداندا قند ایله چای شیرینسی قاتیشیق ایدی. نرگیس خانیم اوزون جیلاز بارماقلاریله قورتداییب — قورتداییب قندلری سئچردی. قندی چایا باتیریب سوروب سورا قویوردو آغزینا. یاریم قورتوم چایا ایکی دانا قند قویوردو آغزینا. «چای قوتارانداندا قندداندان دا بوشالاجاق» دئدیم اؤز اؤزومه. ائله ده اولدو... ائله کی قنددانین دیینه داش آتدی، چادیراسی نین گوشه سی یله آغزینی سیلدی، حتّی بورنونون زیلیغینی دا. من نرگیس خانیمین اللرینه باخیردیم. درسی آلتیندا نم نچه دانا یئر قوردو بیر — بیرنه دولاشمیشدی سانکی. باشلادی تعریفله مگه:

— هاردا قالمیشدیم؟

«اورداکی، کیشی دئدی رمضانین روزوسو چیخدی» دئدیم.

نرگیز خانیم یئنه ایلان سانجان کیمی سانجدی بیله می:

— قیز سن ده قولاغ آسیسان؟ گئت یار — یولداشیوینان اوینا، قیز اوشاعی دا اوتوروب

بؤیوحرلین سؤزونه قولاق آسار؟

— اوینامیرام، اوتوراجام بوردا، اؤز ائتمیزدی!

ائنه ال آتیب اوزون دیددی خجالتدیندن. مامان دا گؤز آغاردیب یاواشجا بوعما

چیخارتدی بیلمه. نرگیس خانیم دا اؤزون ووردو او یولا، نم نه عجب هئج اوزونه

گلمه ییب خام بئزه سالمادی، فقط بیر آز قاشلارینی ییغدی...

«هَن بیووول، صاباحیسی گون سفئح آرواد اوتدی کوچه قاپیسی نین

دالیندا، قاپی نین جیریغیندان گلیب — گئدنی گوددی. هانسی کیشی

گئچنده، اونون آدین سوروشوردی. بیر آز گئشیدی بیر قوجا کیشی نین

گوزاری دوشدو سفئح آرواد گیلین کوچه سینه:

— آی دوشاب، آی دوشاب، کیشمیش دوشاییدی..... آی دوشاب آلان!

آرواد دئدی:

— عمی جان آدین نه دی؟

قوجا کیشی دئدی:

— مشه رمضان.

سفئح آرواد دئدی:

— عمی جان سنین بیر امانتین وار بیزده. دو بوردا گئدیم گتیریم!»

بیردن هاممی، حتّی نرگیز خانیم اؤز ده قاققا چکیب گولدولر... تویوخلاریمیز یومورتدایاندا بو تهر قیقیلدانا ردیلار! اوچو ده کئچینیردی گولمکدن، من ده اونلارین گولمگینه گولوردوم، چونکی بیلیمیردیم نیه گولورلر!

« نه باشیزی آعریدیم، سفّح آروات گئدیپ قیزیل داشی ائودن گؤتوروپ هینقینا... هینقینا گتیریب کوچه ده وئردی قوجا کیشی یه. قوجا کیشی سؤیونجاغینان دئدی:

_ باجی سن کی منیم امانتیمی وئردین، گه من ده سنه دوشاب وئیریم. آرواد گئدیپ بیر بالا قاب گتدی، دولدوردی دوشابینان ائله اوردا هاممیسینی چحدی باشینا.

قوجا کیشی سوروشدی:

_ به آریوه ساخلا میسان؟

سفّح آروات دئدی:

_ آعزیمین ایچینده ساخلارام!

قوجا کیشی گتتدی. آرواد، آعزی دولی دوشاب گلدی حیطه، گؤردو تویوخ خوروزلار بیغیشیلار قاپی آعزینا، ایندیجه چیخاجا خلار کوچیه.

آعزین آشدی اولاری کیشه له سین، دوشاب آعزینان تؤ کولدی یشره. نئچه گون گئشیدی... بیر گون آزی دئدی:

_ آرواد! رمضان آز قالیر، او داشی گئی قوی آله، صاباح آپاریم ساتیم. آرواد دئدی:

_ قصادان نئچه گون مونان قاباخ مَش رمضان اؤزو گلیمشیدی. داشی وئردیم آپاردی!

سورا دا بیتینن سیر که سینه هر شئی آرنه تعریفله دی.

کیشی نه آلدی _ نه ساتدی، دوردی آروادی نه ییمسن تورشولو آش، او کی وار دؤیدی! سفّح آروات هم کوسدی، هم آجغ ائله دی، دوردی

آعلیه _ آعلیه ائودن چیخپ گتتدی. کوچه لرده سووولکنه _ سووولکنه

سورونوردی. آز گتتدی چوخ گتتدی... شهردن ائشیلده یئتیشدی بیر

خرابه لیغا. بیر یشکه داش گؤردی، یورقون _ آرقین یانین باسیب اوتدی

داشین اوستونده.

بیر آز گئشیدی، بیر پیشیح بالاسی مووولدییه _ مووولدییه اوردان گئچیردی.

سفّح آرواد پیشیگی گؤروب دئدی:

_ میومیو باجی! آریم سنی گؤندرپ دالیمجا؟! آنامیب گؤندرپ، من

کوسموشم اونان، بیر ده قئیتترم اونون ائوینه!»

آنه بیردن دئدی:

— بیبی بالام، دوعوردان دا ائله سفح ایمیش آروات.
« دا به هن دا » دئدی نرگیس خانیم.

« بیر آزدان سورا بیر آپریمیش ایت لؤحلییه — لؤحلییه گلیب سومسوندو
اورالاردا.

سفتح آرواد ایته دئدی:

— هاف — هاف باجی! نییه زحمت چکیب گلیمسن دالیمجا! من آرمین
آلینن برک آجیحلی یم، بو آسانبخدا باریشمارام، قوی چیخ گنت!
گون اورتا گئشدی آز قالیردی گون باتسین، بیر دوه تاپیلیب گلدی، ساللانا —
ساللانا گیردی همان خرابه لیغا! دئمه بو دوه پادشاهین کروانیننان آیری
دوشوب یولون آزمیش ایمیش.

سفتح آروات دوهنی گوروپ دئدی:

— دوداخلاری لاف — لاف باجی! آیاخلاری یاپ — یاپ باجی! بیول دا
آریم بیر بئله یوح یاپینان سنی گؤندردی دالیمجا؟ مومیو باجینی
گؤندریمیشدی گئتمه دیم، هاف — هاف باجینی گؤندریمیشدی گئتمه دیم،
آما ایندی کی سنی گؤندریب، اوزووی یئرہ سالمیرام، چیخ گنداخ ائوه!
آروات دوردی آیاغا، یاپیشدی دوهنین اووساریننان، سویو سوزولموش ائوه
ساری یولا دوشدی. قاپینی دؤیدی کیشی گلدی قاپی یه، گؤردی آرواد
بیر دوه یینن گلیپ، نم نه آغیرلیقدا دا یوکی! سؤیوندوغونان آروادا بیر سؤز
دئمه دی.

دوهنی سوخدی حیطه، اووسارینی باغلادی آغاچا. یازیق کیشی
قورخوسوندان کی آروادی بیر ده بارا قویوپ، دردیسر آشماسین، یالاننان
آروادینا دئدی:

— آرواد گؤی بح توتولوپ، دولی یاغاجاق! گه هرهمیز بیر تندیره گریب
گیزلناخ!

آرواد دئدی یاخجی، گیردی تندیرده گیزلندی.

کیشی قاچاراپا گئدیپ بیر مئرمئی گئدی قویدی تندیرین باشینا، بیر
اوووش دا بوغدا سپدی ایچینه، تویوخ — خوروزلاری گئدی قویدی
مئرمئیده کی

بوغدالاری دئنه سیننه.

تویوخ - خوروزلار مئزمئینی دیمدیخله دیخجا، تیخ - تیخ سسی گلیردی،
 آرواد دییردی بس دولو یاغیر، یئرینن ترپشمیردی!
 کیشی تر - تلسیح دوهین یوح - یاپینی بوشاتدی، باشین کسدی آتین
 دو عرییب قورما ائله دی یاسدی کولرله، کولرین ده اوستون برک -
 برک برکتدی کی آروادی تاپا بیلمه سین. سورا مئزمئینی تندیرین باشینان
 گؤتوروب
 آروادی چیخاتدی ائشییه.

بویاندان شاهین جارچی لاری شهرده جار سالدیلا کی، پادشاهین قیزی دوه
 آئینه یئریحلیر. هر کیمده دوه آتی وار پادشاهین قیزینا یئریح یانا گتیریب
 شاهدان انعامینی آلسین.

سفتح آرواد بیر هس - هوس آنامیشدیکی، آری دوهنی کسیب باسیپ
 کولرله. یاووجه گندیپ بیر آزا او آتدن احدی، آرنین گوزونن ایراخ،
 گیزلینجه آپاردی شاه ائوینه.
 دئمه بولار هاممسی شاهینان وزیرین نخشه سی یمیش کی، ایتن دوهنی
 تاپسینا.

سفتح آرواد آتی وئردی شاهین آدام نارینا، دؤزدی کی انعامینی آلسین. شاه
 چاغیر تدریدی بیله سین، سوروشدی:
 - بو آتی هاردان گتیمیسن؟
 سفتح آرواد دئدی:

- آریم، یازیخ دوداخلاری لاف - لاف، آیاخلاری یاپ - یاپ باجی نین
 باشین کسدی. اونون آتی دی.

سورا دا باشندان دیه هر زادی شاها تعریفله دی.
 پادشاه امر ائله دی کیشی نی قوللوعونا گتیر تدیله.
 کیشی هر نه ائله دی کی، بابام منیم آروادیم سفتحدی، عغلی ناقیصدی، یالان
 دییر، نه شاه، نه ده وزیر قبول ائله مه دیله. کیشینی توتوب سالدیلا زیندانا.
 کیشی زیندانا گئده - گئده، آروادینا دئدی:

- آرواد گؤردون ایشلریوی؟! منی آپاریللا زیندانا، باری ائوین قاپ
 پنجره سیننن موغایات اول، او عرو - زات گلیب آپارماسین.

آرواد الی قولونان اوزون، کور - پشمان قتییدیب گلدی ائوینه.
 بیر - ایکی آی دؤزدی، اوریی بح سیخیلدی. آری دوشدو گویلونه.
 دوردی گیشیب - کئچنیپ ایسته دی یولا دوشه، یادینا دوشدی آری دیب
 قاپ پنجره دن موغایات اول آ! گئندی تشه گندی، بئل - کولوح گندی،

قاپ _ پنجره نی چرچوواسینان سؤ کوب چیخاتدی آتدی دالیسینا، شاهین ائوینه ساری یولا دوشدی.

شاه او توموشدی دوربونونن باخیردی. گوردو اوزاخدان بیر آروات دالیسینا قاپ _ پنجره چاتیب، آعلیه _ آعلیه گوجو بیللاهیان گلیر شاه ائوینه طرف. آروات یاخیناشاندا شاه اونان سوروشدی:

_ آروادت به نیه به بئله ائله میسن؟

سَفْح آروات دئدی:

_ اریمی زیندانا سالمیسیز، گلیمشم اریمی گورم. اریم تاپشیر میشدی قاپ _ پنجره دن گؤز اولام او عری _ ذات گلپ آپارماسین. من ده چرچووادان چیخاردیپ دالیم چاتدیم کی او عرولار آپارا بیللمه سینتر.

پادشاه گوردو خئییر بو آروات خئیخ سَفْحدی، اؤز _ اؤزونه فیکیرلشدی کی لابود دوه باشی کسامغی دا اؤزونن قورشالییب. امر ائله دی گئندیله کیشینی زیندانانن چیخاردیب آزاد ائله دیله.

کیشی آروادین او وضده گؤروپ بیلدی نه یین نه سی دی، باشین توولادی، یاپیشدی آروادینن الینن، گئندیله ائولرینه.

ئیدی، ایشدی، مطلبینه یئتیشدی.»

مامانیم قالخیب آیاغا گئندی آلم، خیار گئدی بوشقابدا.

_ بی دانا میوه کس یئه، بوغازین قورودو نرگیس خانیم.

_ نه زحمت چکیسن بالا، ساغول دا گئدیرم من.

نرگیس خانیم ال اوزادیب میوه لری بوشقابدان گؤتوروب قویدی بوخچاسینا. هر شئین ییغیشدیردی، بیر دنه ده سیگار گؤتوروب آتدی جیبینه دیک دوردو گئتسین.

_ قال ناهارا قوناعیمیز اول، بیر تیکه پنیر _ چؤرح تاپیلار. دئدی آنهم.

_ پنیر چؤرییی ائوده ده یئیروخ دا... یوخ دا، زحمتی آزالدیرام.

آنهم دوردو دیلابدان صاندیقچاسینی آچدی، بیلیم نچه چیخاردیب باسدی نرگیس خانیمین اووجونا. او دا «آلاه مین برکت وئرسین» دئییب یوللانندی. بیز اونو کوجه قاپسینا جان یولا سالدیق.

چیل _ چیل فرییم کردیده ائشه لنیردی. گئتدیم گیدیم کردیه تویوغومو اوینادام آنهم قویالاغیمی گؤتدو...

_ قیچین سینماسین بوتون شیتیللری ازیب گئشدین... دئمه میشم کردیه گیرمه...

الندن قورتولوب قاچدیم کوجه یه، حیرصی سوویاندا قایداجاغام.

« آنه م و من (٦) » یازیسیندا گئدن بعضی تبریز

آغزی سؤزلر و دئیملر

آلب ارسلان صرافی

چوسوقره باعی / ÇOSUQƏRƏBAGI

بوی دئمک، ینکه دانیشماق {هله چوخ تنز دوروب، منه چوسوقره باعی دا گلیر.}

خاناشاییت (_ ردی) / XANAŞAYIT (_ RDI)

اثنین نؤکر یا دا کولفتی، اثنین ایش گورنی {من نئینم، من یئر سوپورمرم. خاناشاییت دیرم کی}

آحد / ƏHƏD

بونون دقیق معناسی آنلاشیلما دی. آنجاق بیلیندیگی کیمی «احدیوی کسرم» قورخوتماق اوچون دئییلن بیر نوع حربه زوربا دیر. بلکه ده معناسی _ نسلینی کسرم، نسلیندن قالان سون فردی بئله آرادان قالدیرارام _ اولسون. {گئجه دده وه چوعوللارام گلیب آحدیوی کسر!}

گالا / GALA

گل آل، آلسانا {گالا بو سوپورگه نی باس حووضا، چیرپ دووارا گتی گوروم.}

بئگؤل _ بئگؤل / BEGÖÜL - BEGÖÜL

گؤل او لمادان، ایستمییه _ ایستمییه {بئگؤل _ بئگؤل، سوپورگه نی آنه نین آیندن آلیپ، آپاردیم باسدیم حووضا،}

یولاغا / YOLAĞA

دار یول، کوچه قاپی سینا گئدن دار دالان {آتیل او یولاغادان مرمی _ خکندازی دا گتی ...}

چیرپلا قالاسان / ÇIRPILA QALASAN

بیر قارغیشدیر، معناسی: قاپین چیرپیلسین آچان اولماسین _ {آی سنین او اثنین چیرپلا قالماسین،}

زیلیغینی دا.

XAM BEZƏ SALMAQ / خام بئزه سالماق

سایماماق، وئجینه آلماق {نم نه عجب هئچ اوزونه گلمه ییب خام بئزه سالمادی}

SÜVƏLLƏNMƏK / سوووللنمک

بوش_بوش دولانماق {کوچه لرده سوووللنه_سوووللنه سورونوردی.}

LÖHLƏMƏK / لؤلحه مک

نفس_نفس وورماق {بیر آزدان سورا بیر آپریمیش ایت لؤلحهیه_لؤلحهیه گلیب

سومسوندو اورالاردا.}

QAÇARAPBA / قاچاراپبا

تئز، یئین، فی الفور {کیشی قاچاراپبا گئدیپ بیر مئزمئی گتدی قویدی تندیرین

باشینا}

YERİHYANA / یئریح یانا

ایکی جانلی خانیمین گویلو ایسته یین شئی پیشیریپ آپارماق {هر کیمده دوه آتی

وار پادشاهین قیزینا یئریح یانا گتیریپ شاهدان انعامینی آلسین.}

HƏS-HÜS / هس_هوس

حدس وورماق، ظن ائتمک، گومان ائلمک {سفتح آرواد بیر هس_هوس

آنایمیشدی کی، آری دوه نی کسب باسیپ کوپله.}

QURŞALAMAX (_GI) / قورشالاماخ

ترغیب و تشویق ائتمک، توولماق {دوه باشی کسماغی دا اوزونن قورشالییب.}

زنگاندا يئددىنچى آشىقلار بايرامى

اۈلكەمىزىن چىشىتلى بۇلگەلرىنىن اونلو آشىقلارى «آشىقلار بايرامى» ندا زنگاندا بىر آرايا گلدىلەر. قوجامان آشىقلارىمىز هر ايل آغلار- گولر آيى نىن ۳۰- وندا زنگان شەرىنە قوناق اولورلار. آغلار- گولر آيى نىن ۳۰- و آشىق ادبىياتىمىزدا اۈنملى گون سايلير. آشىق صنعتى و ادبىياتى گونو آدلانان بو گون آشىقلارنىن كىچىك دىرلىرىنى بللى ائتمەدە آغىر گۇرۇ داشىمادادير.

۷- جى آشىق بايرامى شۇلنىنە زنگاندا ن آشىق مسلم عسگرى، آشىق گولاب على داوودى، آشىق ستار خدائى، قدرت اسدى، همدان بۇلگەسىندن آشىق فرج، آشىق خدایار، قولىپور، اورمودان آشىق محمد حسين دهقان، آشىق الله وئردى صفرزاد، تبرىزدن آشىق غفار ابراهيمى، آشىق قوربان نىيەغى، آشىق اوغوز غفار اوغلو، اهردن آشىق رضا پنچش، آشىق ابراهيم قره داغى، میانادان آشىق عباس ستارى، حجت خدابنده لو سالى، سۇزلو قاتىلدیلار. شاعىرلر بۇلومونده ايسه زنگاندا ن پرويز سودى، قوشا چايدان صفر ابراهيمى، اهردن سخاوت عزتى، میانادان محمد شىخ الاسلامى، تبرىزدن پاكيزه غلامى اۈز شعرلى ايله بو تۇره نە گۇزلىك باغىشلادیلار. بو بايرامىن آپارىجى سى آرتان ملكى ايدى. يورت دىشىندان پروفىسور فكرت توركمەن ده چاغىرلىمىشىدى آنچاق بو شۇلنە قاتىلا بىلمەدىگى اوچون بىر قىسا يازىلى ساو گۇندرمىشىدى.

۱۳۸۵- جى ایلدن بو يانا ایلین بىرىنچى آيى نىن ۳۰- وندا قورولان آشىقلار بايرامى آردىجىل اولارق محمد بى رزاقى نىن غىرتيله زنگان شەرىندە قورولور.

بئدینجی آشیقلار بایرامیندا اوخونان بیلدیری

ایراندا آشیقلیق گلنگی

محمد رزاقی

دیل، تورک ملی کولتورونون ان اؤنملی وارلیغی و ان قوتلی باغیدیر. دیل اولمادان دین ده، تاریخ ده، ادبیات دا نه وارلیغینی اورتایا قویار نه ده اؤزونو قورویا بیلر. محرم ارگینین افاده سیله دیل، دوشونجه نین آیناسیدیر. بونون اوچون دیل، بیر ملتین دوشونجه سیستمینی گؤستریر. انسان دیل ایله دوشونور. دیل کولتور عنصرلر ایچریسینده ملی دامغاسی ان بلبرگین اولان کولتور عنصرودور. تورک دیلینه آشیقلار قدر بؤیوک خدمت وئرن هر هانسی بیر عنصر یوخدور دئیله بیلیر. چونکو آشیقلار، تاریخ بویونجا تورکجه یاشاییب، تورکجه دانیشیلار. ایران تورک آشیقلاری، دواملی تورکجه قونوشاراق و بوتون چالیشمالاریندا تورکجه نی قوللانا راق، اثرلرینی تورکجه اولوشدوراراق، ایران تورکلرینین ملی کیملیک لرینین قورونماسی و گلیشمه سینده ان اؤنملی رولو اوسته لنمکده دیرلر (قافقاسیالی: ۲۰۰۷، ص ۵۹).

تورک آشیق موسیقی سی ابتدایی بیر موزیک دئییلدیر. چوخ گلیشمیش و چوخ ائنگین لشمیشدیر. تورک دونیاسی نین ان گؤزل سسلرینی اؤزوندۀ توپلامیشدیر. آشیق موسیقی سی نین سسلری تورک ملتی نین و تورک کولتورونون گئنل کاراکترینه او یغوندور. طبعیدیر، گئرچک دیر، انسانی دیر. آشیق موسیقی سی نین اؤنملی بیر اؤزللیگی ده هم سؤزلو موزیک اولماسی، هم ده انسترومانتال (تک نوازی) اولاراق چالینماسیدیر.

ایران جغرافیاسیندا آشیقلیق گلنگی، گونوموزده هم اوستاد آشیقلارین چوخلوغو، هم آشیق ادبیاتی اورونلرینین بوللوغو، هم چالغی آلترلرینین چشیتلی لیگی، هم ده آشیقلیق گلنگی نین بوتون اؤزللیکلرله وارلیغینی دوام ائتدیرمه سی باخمیندان تورک دونیاسیندا، آشیقلیق گلنگی نین ان جانلی اولاراق یاشادیغی و یوروملاندیغی یئرلردن بیری دیر. تورکیه، آذربایجان، تورکمنستان و دیگر تورک دولت و توپلوقلاریندا کی آشیقلار قارشیلادیریلدیغیندا ایران تورک آشیقلارینین تورک آشیقلیق گلنگی ایچینده ایلک سیرانی آلدیغی آچیقجا گؤرونمکده دیر.

گونوموز ایران جغرافیاسیندا، تبریز / قاراداغ، اورمیه، سولدوز / قاراپاق، زنگان، قوم / ساوا، خوراسان / تورکمن صحرا و قاشقایی اولماق اوزره یئددی آشیق محیطی تثبیت ائدلمیشدیر. بو محیطلرده تورک آشیقلیق گلنگی، آشیق / اوزان / باخشی، ساز / قوپوز / چؤگور عنصرلری، آشیق ادبیاتی و موزیکی ایله وارلیغینی دوام ائتدیرمکده دیر. اؤلکه میزین اونلو آشیقلا رینی بیر آرایا گتیرن، آشیقلا اورتاسیندا بیرلیک یارادان، آشیقلا ر بایرامی ۱۳۸۵- جی (۲۰۰۶) ایلیندن بری آردیجیل اولاراق ایلده «آشیق صنعتی و ادبیاتی گونو» ایله آنیلان آشیقلا ر بایرامی ایندیه یئددینجی ایللیک شؤلنی گئچکلشیر. بورادا اؤلکه میزین چئشیتلی بؤلگه لریندن گلن دیرلی آشیقلا ری گؤرورکن، اورکن سنوینیریک. آغ ساققال آشیقلا ریمیزی زنگان تورپاغیندا آغیرلاماق ییزلره اونور ساییلیر.

گله جکده بو شؤلنلرین یانی سیرا آشیق ادبیاتی ایله ایلگیلی بیلیمسل توپلانتیلارین قورولماسینی اوموروق.

زنگاندا کئچیریلن ۷- جی آشیق بایرامیندان گؤروننولر

آشیق محمد حسین دهقان - اورمیه

آشيق مسلم عسگری _ زنگان

آشيق عقيل شاهماری _ خلخال

آشيق غفار ابراهيمی _ تبريز

اوغوز غفاراوغلو

آغیرلاما بۆلومو۔ آشیق گلاب و آشیق مسلم عسگری تقدیر اولونورکن

کتاب تانیتیمی

تاریخ غزها (ترکمن‌ها)

تاریخ، تشکیلات طایفه‌ای و حماسه‌ها

یازان: پروفیسور فاروق سومر

ترجمه: دکتر وهاب ولی

ناشر: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۷۶۸ صفحه، قطع وزیری، جدول نمودار، جلد گالینگور

چاپ اول ۱۳۹۰ قیمت: ۲۰۰۰۰ تومن

شانجان (فولکلور_ ادبیات)

تور کچه_ فارسجا کتاب

یازان: عبدالعلی مجازی (آسلان) تلفن: ۰۹۱۲۳۸۷۵۹۰۶

ناشر: انتشارات اندیشه‌ی نو تلفن: ۶۶۴۲۷۳۷۱

۶۴۶ صفحه، قطع وزیری، مصور، جلد گالینگور

مقدمه: دکتر حسین محمدزاده صدیق

چاپ اول ۱۳۸۸

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومن

گله جكده يايينا حاضيرانا جاق اؤزل يايينلار ييميز:
 گلن آيلاردا دا بير نئچه اؤزل يايينيميز اولاجاق، بونلارين ايچينده آشاغيدا كيلار
 ياخين گله جكده ايشيق اوزو گؤره جكلر:

اؤزل سايبى نين موضوعو	باش يازار
آشيق ياراديجيلىغى	محمد عليپور مقدم
اؤزل مراسيملر	على برازنده
لطيفه لر	عليرضا صرافى
قادين و فولكلور	فرانك فريد
سالماس فولكلورو	دكتور بناهى، كاظم عباسى
خراسان فولكلورو	عليرضا صرافى
قوم _ ساوه شاهسئونلرى فولكلورو	سيد حيدر بيات

بو موضوعلار ماراقللى اولانلار بيزيمله امكداشلىق اوچون درگيميزين آدرسينه يا دا
 بير باشا رداكسييا هئيتى و ائله جه ده اؤزل سايبى نين باش يازارلارينا مراجعه انده بيلرلر.
 لوظفا هر هانسى بير موضوع يا خود دا هر هانسى بير بؤلگه نين مونوقرافيسى، ديالكتى
 و فولكلورو حاقيندا چاليشماق ايسته بير سينيز سه بيزيمله علاقه قورون.

info@azelbilimi.com

بو سایدا توپلانیب، یایینلانان
ماتریالارین جغرافیاسی

